

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Rubbade normer

-ungdomars erfarenheter av att stå utanför könsnormerna

Socionomprogrammet
C-uppsats, vt. 2008
Författare: Emma Carlsson
Handledare: Hanna Wikström

Abstract

Göteborgs universitet

Institutionen för socialt arbete

Socionomprogrammet

C-uppsats, vt -08

Titel: Rubbade normer - ungdomars erfarenheter av att stå utanför könsnormerna

Författare: Emma Carlsson

Nyckelord: "att göra kön", performativitet, queerteori, heteronormativitet och kvinnlig maskulinitet

Uppsatsens syfte är att undersöka hur ungdomar hanterar normer kring kön och sexualitet.

De centrala frågeställningarna är:

Hur positionerar ungdomarna sig i förhållande till samhällets rådande diskurser kring kön?

Hur beskriver ungdomarna omgivningens reaktioner?

Hur förhåller ungdomarna sig till omgivningens reaktioner och förväntningar?

Tidigare forskning visar att ungdomar som står utanför samhällets normer kring kön och sexualitet mår sämre än andra ungdomar. Vidare finns det forskning som tyder på att ett könsstereotyp förhållningssätt fortfarande dominerar inom socialt arbete med ungdomar, och att detta inskränker ungdomarnas rörelsefrihet.

Uppsatsen är en kvalitativ abduktiv studie som utgår ifrån ett queerteoretiskt perspektiv. I grunden ligger ett poststrukturalistiskt synsätt och ett socialkonstruktivistiskt sätt att se på världen som skapad i tid och rum. Insamlingen av empiri har skett genom halvstrukturerade intervjuer i realtid på internet med hjälp av "messenger". Respondenterna är tjejer mellan 16 och 20 som beskriver sig som "grabbiga". Analysen har gjorts med hjälp av ett eklektiskt angreppssätt, där bl.a. ett diskursanalytiskt förhållningssätt använts. Empirin har jämförts med tidigare forskning kring *att göra kön*, och teori.

Ungdomarnas erfarenheter visar på att sanktioner gentemot dem som avviker är högst vanliga, och sker på otaliga arenor. Det berättas t.ex. om föräldrar som vägrar acceptera sina barns *sätt att göra kön*, upprepade kränkande kommentarer från skolkamrater och homofobt våld på stan. Heteronormativiteten, och andra normerande praktiker, är tydligt urskiljbara.

Normbrytande praktiker så som t.ex. kvinnlig maskulinitet bekämpas av omvärlden, och lyfts fram som alternativ av respondenterna. Det egna görandet av kön, beskrivs ofta utifrån essentiella binära föreställningar kring kön, samtidigt som dessa ifrågasätts. Omvärldens reaktioner och sanktioner beskrivs som jobbiga, samtidigt som respondenterna uttrycker styrka i att inte ge in för omgivningens påtryckningar. Bilden som träder fram av ungdomarnas sätt att göra kön, och omvärldens reaktioner, tyder på att den binära uppdelningen i kvinnor och män, är för trång, och behöver revideras.

Förord

Jag vill börja med att tacka ungdomarna som jag har intervjuat. Tack för att ni delat med er så öppet av era erfarenheter och tankar!

Min handledare, Hanna Wikström, har varit en otrolig tillgång, och bidragit med idéer både under våra kreativa diskussioner, frekvent mailkontakt och läsning av mitt material. Den tydlighet med vilken du lagt fram dina stringenta, adekvata och distinkta tankegångar och frågor – tack!

Alla omkring mig som tålmodigt stått ut med att jag levt djupt inne i uppsatsens värld, dag som natt, de sista tio veckorna - tack!

Jag vill även tacka alla de lärare på institutionen för socialt arbete, som kämpar för att ett genustänk skall införlivas i undervisningen, ni inger hopp!

Avslutningsvis vill jag tacka alla som gör kön på okonventionella sätt, eller som på andra sätt bidrar till att rucka den normativa ordningen.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte & Frågeställningar	4
Teoretisk referensram.....	5
Queerteori.....	5
Att göra kön.....	5
Heteronormativiteten under lupp.....	6
Kvinnlig maskulinitet	6
Maskulinitetsforskning.....	7
Intersektionalitet.....	8
Tidigare forskning.....	9
HBT-personer & (o)hälsa	9
Att göra kön.....	10
Kön & socialt arbete	11
Metod.....	12
Urval & rekrytering.....	12
De intervjuade.....	13
Intervjuerna.....	13
"En intervjuundersökning är ett moraliskt företag [...]"	14
"Vetenskapens heliga treenighet"	16
Vägen till analys.....	16
Diskursanalys	17
Intervjupersonerna & diskurser.....	17
Intersektionalitet & dialektik.....	18
Tematisering.....	18
Analys.....	20
Hur positionerar respondenterna sig i förhållande till samhällets rådande diskurser kring kön?	20
Inte som en tjej.....	20
Varken eller	22
Maskulinitet utan män	23
Normkamp.....	30
Hur beskriver ungdomarna omgivningens reaktioner?.....	30
Skolan	31
"Vänner"	32
Familj	32
Osynliggörande.....	34
"Avvikaren som måste förklara sig!"	35
Samhället.....	36
Omvärldens införlivande av normer.....	37
Hur förhåller ungdomarna sig till omgivningens reaktioner och förväntningar?.....	37
Jag bryr mig (inte alls).....	37
Styrka	39
"Kul"	40
Ilska & ledsamhet	40
Ambivalens	41
(O)medvetenhet	41
Normfrihet.....	44
Diskussion	45
Referenser.....	48
Bilaga nr 1	51
Bilaga nr 2	52

Inledning

Under socionomutbildningens gång, har jag ofta slagits av hur vi å ena sidan uppmanats att diskutera utifrån ett genusperspektiv, samtidigt som jag anser att normativa föreställningar kring kön har varit dominerande i undervisning och litteratur. När jag skrev B-uppsats kom jag i kontakt med forskning kring kategorisering utifrån kön inom det sociala arbetsfältet. Vår uppsats, liksom tidigare forskning, pekade på att ett könsstereotyp förhållningssätt är vanligt förekommande, och kan leda till begränsningar för klienterna (Carlsson & Petersson 2006, Helena Johansson 2006, Hilde & Claezon 2005 och Tina Mattsson 2005).

Jag ser det som ytterst viktigt att vi inte glömmer bort att vi innehar en maktposition gentemot klienterna inom socialt arbete. Genom vårt sätt att prata och handla skapar vi ramar för klienterna att röra sig inom. Hilde & Claezon uttrycker sig så här kring kategorisering utifrån kön: *"Kategorisering av flickornas och pojkarnas problem och identiteter är ett utslag av behandlarnas makt som kan få vittgående konsekvenser för ungdomarna. Vår tidigare forskningserfarenhet har visat att flickor och pojkar motsätter sig denna kategorisering som i själva verket fråntar dem deras egen identitet."* (2005 s. 93,).

Det talas ofta om hur mycket levnadsvillkoren för HBT-personer (Homo-, Bi- och Transsexuella) förbättrats i vårt samhälle. Men, när Ungdomsstyrelsen på uppdrag av regeringen gjorde en undersökning av ungas hälsa och utsatthet, var ett av huvudresultaten att unga HBT-personer mår avsevärt sämre än övriga unga i befolkningen (Ungdomsstyrelsen Fokus 07, 2007). Vidare kom de fram till att det framförallt är de unga HBT-tjejerna som mår dåligt. De tar även upp det faktum att utsatthet för kränkningar så som t.ex. mobbing, hot, misshandel eller sexuellt våld, är en av de faktorer som påverkar de ungas hälsa mest (ibid.). Jag tycker att det är viktigt att reflektera över detta i förhållande till ungdomar som definierar sig som HBT, då de ofta är utsatta för kränkningar av olika grader, i högre utsträckning än övriga ungdomar.

Det tydligaste exemplet på denna utsatthet är hatbrott mot HBT-personer. Eva Tiby beskriver i sin rapport *En studie av homofoba hatbrott i Sverige*, att antalet HBT personer som utsätts för våld p.g.a. sin sexuella läggning ökat markant de senaste åren (2006). Hon pekar även på att det finns stort mörkertal, då bara ungefär en fjärdedel av dem som varit utsatta väljer att anmäla, då de är rädda för att utsättas ytterligare kränkningar i och med anmälan (ibid.).

Ett annat exempel på utsatthet som ligger närmare ansatsen i den här uppsatsen, är det Ungdomsstyrelsen lyfter fram i sin rapport, att de som oroar sig för att inte passa in, eller upplever brister i sitt självförtroende, mår betydligt sämre än andra (2007). Även detta tror jag är en viktig aspekt att undersöka utifrån unga HBT- personers perspektiv. Detta då jag anser att denna oro kan spås på av samhällets normer kring kön, sexualitet och genusuttryck, som kan upplevas allt för snäva för ungdomarna och just leda till en oro över att vara annorlunda och inte passa in. Ungdomsstyrelsen visar på vikten av att *"göra riktade studier för att belysa livsvillkoren för särskilt utsatta grupper som vi har mindre kunskap om, till exempel unga homosexuella"* (ibid. s.13).

Exempel på hur homosexuella bemöts inom det sociala arbetsfältet kan vi se i socialstyrelsens kartläggning *Socialtjänstens bemötande av homosexuella*, där det framkommer att mottagandet ofta är bristfälligt (2004). Kartläggningen visar att homosexuella osynliggörs och pekar på att bemötandet ofta är diskriminerande, nedlåtande och i vissa fall till och med kränkande. De konstaterar att detta problem inte i huvudsak grundar sig i ovilja hos socialsekreterarna, utan att kunskapen kring homosexuellas livsvillkor är otillräcklig (ibid.).

De dominerande diskurserna i samhället påverkar våra förutsättningar och styr de rådande normer som vi har att förhålla oss till. Normer medför en risk att misslyckas om vi inte lever upp till dem, och därmed bli klassade som "avvikare". En norm som jag anser starkt påverkar våra livsvillkor är heteronormativiteten. I vårt samhälle tas heterosexualiteten för given. Tiina Rosenberg formulerar det som att: *"Heteronormativitet är enkelt uttryckt antagandet att alla är heterosexuella och att det naturliga sättet att leva är heterosexuellt"* (s.100, 2002). Utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt är de så kallade könsrollerna enbart skapade i en viss tid och kontext och därför också föränderliga och möjliga att omskapa. Ur ett genusperspektiv kan vi se dessa könsroller som förtryckande, då de bevarar en patriarkal struktur. Denna struktur gynnar män som agerar utifrån hegemonisk "manlighet" och leder till att kvinnor och alternativa manligheter förblir underordnade. Utifrån dessa argument anser jag det i högsta grad viktigt att belysa diskurser kring kön och sexualitet, för att öppna upp för alternativa sätt att se på verkligheten och agera utifrån. Detta främst i förhållande till ungdomar, då ungdomstiden är central för skapandet av identitet. Förtryckande strukturer påverkar unga människors möjligheter att själva skapa och leva i den identitet de trivs med istället för den trånga modell samhällets förväntningar påtvingar dem.

Ulrika Dahl har på uppdrag av HomO och Forum för levande historia gjort en kunskapsinventering av forskningsläget kring homofobi och heteronormativitet i Sverige (*"Det viktiga är inte vad extremisterna tycker utan vad den stora majoriteten gör"*, 2005). Hon visar på att kunskapsnivån inom forskningsområdet ofta är bristfällig och pekar på vikten av att forska kring hur heteronormativiteten påverkar dem som faller utanför den.

Ambjörnsson indikerar att genusavvikelser ofta är svårare att acceptera bland ungdomar än homosexualitet (2004, 2006). Det kan alltså ses som mer utmanande att göra motstånd mot könsnormerna än att leva icke heterosexuellt. Jag anser att det är betydelsefullt att undersöka hur samhällets hegemoniska diskurser kring kön och sexualitet uppfattas av dem som faller utanför dem, men jag ser det även som oerhört viktigt att lyfta fram alternativa sätt att göra och se på kön. Att göra kön på sätt som utmanar normerna kan, enligt Judith Butler, bidra till, och i förlängningen leda till, förändring i samhället (Mattsson 2005). Genom att belysa alternativa diskurser kring kön och sexualitet kan förhoppningsvis även det sociala arbetets stereotypa könsdiskurser på sikt blir mer flexibla.

I enlighet med Rosenberg vill jag visa på att normer är osynliga tills det att någon bryter mot dem (2002). Jag väljer därför att hämta min empiri från intervjuer med ungdomar som bryter mot gängse könsnormer. Min intension är inte att titta på hur de "avviker" från normer, utan istället synliggöra samhällets normer. Genom att titta på det som hamnar utanför normen,

är det också möjligt att konkret se hur normer exkluderar och positionerar sig som överordnade (ibid.).

Syfte & Frågeställningar

Mitt syfte är att undersöka hur ungdomar hanterar normer kring kön och sexualitet. Empirin utgörs av tjejer som benämner sig själva som "grabbiga".

Mina frågeställningar är:

Hur positionerar ungdomarna sig i förhållande till samhällets rådande diskurser kring kön?

Hur beskriver ungdomarna omgivningens reaktioner?

Hur förhåller ungdomarna sig till omgivningens reaktioner och förväntningar?

Teoretisk referensram

Queerteori

Jag utgår ifrån queerteorin, som har sin uppkomst i poststrukturalistiska tankegångar och vilar på en grundsyn som ställer sig kritisk till essentialismens antaganden om naturlig identitet, sexualitet och polära könsroller (Ambjörnsson, 2006). Queerteorin utmanar och ifrågasätter således kategoriseringar utifrån kön och sexualitet. Detta både för att de inte ger en tillräcklig bild av hur individuella individer är, och då de är förtryckande och bevarande i sig (ibid.). Queerteori är inte ett enhetligt begrepp utan syftar på olika studier som förhåller sig till, och kritiskt granskar det normativa (Rosenberg, 2002). Det finns lika många olika tolkningar för ordet queer som det finns flera olika teoribildningar inom fältet för queerteori. Det som är gemensamt är att *"Queer är snarare ett samlingsnamn på olika kritiskt granskande perspektiv på sexualitet"* (Ambjörnsson sid.37, 2006). När termen Queerteori myntades 1990, av Teresa de Lauretis, var det i provokation mot homosexualitetsforskningens syn på sexualiteter som definierade och åtskilda identitetskategorier (ibid.). Queerteori tittar på hur normer skapas och upprätthålls. Den ifrågasätter och strävar efter att kasta omkull föreställningar och antaganden kring att det finns ett *"normalt"* sätt att vara (ibid.). Rosenberg pekar på att queer inte bör preciseras, för att inte riskera att bli en kategori, likt de kategorier som ett queerperspektiv har för avsikt att granska, bryta upp och kasta omkull (2002).

Att göra kön

Enligt Butler är kön något som vi gör (*"doing gender"*) kontinuerligt, genom ständigt upprepade gester, rörelser och handlingar (Mattson, 2005). Detta *"görandet av kön"* kallar Butler *performativitet*. Performativitet är alltså att göra kön istället för att vara (Rosenberg, 2002). Genom att vi kontinuerligt upprepar *"könade handlingar och mönster"* för att vi skall ses som adekvata, reella och övertygande kvinnor och män, blir könsidentiteten en produkt av de ständigt upprepade handlingarna (Butler i Ambjörnsson, 2006). Enligt Butler finns möjlighet till förändring i de subversiva handlingar som bryter mot könsdiskursen – vi kan därmed bidra till förändring om vi gör kön på sätt som utmanar normen. Genom att vi uppträder på *"otillåtna sätt"* ifrågasätter vi den givna ordningen, gör motstånd mot den, och öppnar på så vis upp för alternativa sätt att agera (ibid.).

Inom en poststrukturalistisk teoribildning ses tillvaron som föränderlig och instabil (Ambjörnsson, 2006). Språket anses väsentligt för skapandet av världen (ibid.). Vi kan se att vi även gör kön genom det sätt vi benämner och definierar kön på, och genom att vi pratar om personer utifrån deras könstillhörighet. Butler använder sig av Foucaults förståelse att vi styrs av de rådande diskurser som omger oss i samhället. Den uppfattning vi har om oss själva som kön, kommer då inte ifrån, som den essentiella uppfattningen hävdar, utan utifrån rådande föreställningar om hur kvinnor och män skall uppföra sig (Mattson, 2005). Foucault visar på hur vi genom historien har skapat olika identiteter just genom att benämna dem. Indelningen i kategorier är även ett sätt att skilja det som är *"avvikande"* från det *"normala"* och visar på kategoriernas under-, respektive överordning (Ambjörnsson, 2006). Enligt Foucault kan rädslan att inte passa in och bli klassad som avvikare leda till att vi mer eller mindre *"självmant"* följer samhällets normer (ibid.).

Heteronormativiteten under lupp

"Med begreppet heteronormativitet åsyftas i forskningssammanhang de institutioner, strukturer, relationer och handlingar som vidmakthåller heterosexuallitet som något enhetligt, naturligt och allomfattande. Heteronormativitet grundar sig på synen på binär könsuppfattning och hegemonisk heterosexuell norm. Heteronormativitet är aktivt normerande, och allt det som faller utanför stämplas som avvikande och är/blir därmed fel." (sid.100 Rosenberg, 2002).

Jag ser, utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt, att könsrollerna är skapade i en viss tid och kontext och därför också föränderliga och möjliga att omskapa. Könsrollerna ses ur detta perspektiv som förtryckande och bibehållande av den patriarkala struktur som återfinns i vårt samhälle (Rosenberg, 2002). Utifrån den heteronormativa diskursen förväntas vi rikta vårt begär mot det motsatta könet. Eftersom kön förstås som biologiskt tas det för givet att kvinnan begär en maskulin man, och mannen en feminin kvinna. Denna diskursiva ordning kallar Butler *"den heterosexuella matrisen"* (Mattsson, 2005). Inom den heterosexuella matrisen kan vi även se att det finns regler och normsystem, både för hur vi skall agera som kvinnor och män, men även att vi måste definiera oss som antingen kvinna eller man (Ambjörnsson, 2006).

Butler ställer sig kritisk till en *heteronormativ tolkning* av kvinnor och män, där att vara kvinna förutsätter att vara feminin, och att vara man maskulin (Rosenberg, 2002). Hon pekar även på att kvinnligt och manligt inte existerar utanför den heterosexuella matrisen (Butler enligt Ambjörnsson, 2006). Detta är något jag tar fasta på i min analys. Även Gayle Rubin diskuterar heterosexualiteten som en bärande faktor i upprätthållandet av den genusordning som är rådande i vårt samhälle (enligt Ambjörnsson, 2004). Den andra principen i enlighet med Rublin är isärhållandet av kvinnor och män, vilket görs genom att se till att de två kategorierna ständigt skiljs från varandra, och skillnader mellan dessa påpekas medan likheter underkommuniceras (ibid.).

Den icke heterosexuella positionen får ingen mening förrän den ställs intill den heterosexuella. Då ser vi en hierarkisk maktsituation, där ickeheterosexuell intar en underordnad position och heterosexuell en överordnad (Wikström, 2007). Vi kan alltså se hur kategorin heterosexuell bara kan behålla sin maktsituation genom att peka ut *"de andra"*, i det här fallet de icke heterosexuella, och upprätthålla deras position som avvikande (ibid. sid. 56). Vi ser här hur heteronomen stänger ute det som avviker, och på så vis vidmakthåller heterosexualiteten som hegemonisk norm.

När vi studerar det som hamnar utanför normen, måste vi därför kritiskt granska den norm som besitter makten, i det här fallet heterosexualiteten och i mitt fall även *"ett feminint görande av kön"*, för att ifrågasätta dess privilegierade ställning (Rosenberg, 2002). Vi kan även se att samhällets normer förblir osynliga tills någon bryter mot dem (ibid.). Det är just därför jag valt att använda mig av *"normbrytandet"* för att synliggöra och på så vis kunna granska de normer som innehar en maktsituation.

Kvinnlig maskulinitet

I *"Female masculinity"* redogör Judith Halberstam för maskulinitet som inte är knuten till en biologisk mans kropp (Halberstam, 1998). Halberstam visar på att fokus på kvinnlig

maskulinitet (*female masculinity*) erbjuder oss insyn i hur, och att, maskuliniteten är konstruerad.

Halberstam ifrågasätter hela tänket kring att de människor som inte är kvinnor är män, och tvärtom (1998). Hon pekar på att få människor faktiskt passar in i de två könscategorier som erbjuds. Hon ser alltså inte det som att vi är *antingen eller* (kvinnor eller män) utan att vi skapar alternativa "*genusmodeller*". Om vi inte är redo att släppa det binära könsrollssystemet erbjuder Halberstam ett alternativ – att vi kan "*komma ut*" med vår könstillhörighet, liknande att "*komma ut*" med sin sexualitet.

Halberstam pekar på hur det som barn kan vara accepterat eller till och med värderat att visa på kvalitéer som förknippas med pojkar, att vara en "*pojkflicka*" eller "*tomboy*". Detta då det ofta ses som att barnet är starkt och självständigt. Om flickan däremot visar på att faktiskt vilja vara en pojke eller fortfarande uttrycker "*pojktighet*" i puberteten blir beteendet motarbetat och bestraffat. Halberstam menar att de allra flesta kapitulerar i den åldern och godtar samhällets förväntningar. Hon beskriver det som: "*That any girls do emerge at the end of adolescence as masculine women is quite amazing*" (sid. 6, 1998). Hon visar även på hur viktigt det är att studera kvinnlig maskulinitet, då det är en queer subjektsposition som lyckas utmana och ifrågasätta genuskonformitetens hegemoniska ställning (ibid.).

Halberstam anser vidare att kvinnlig maskulinitet är och har varit osynlig både inom akademiska studier, men även i samhället i stort. Hon anser att detta har sin grund i de komplexa strukturer som bevarar maskulinitetens ställning som knuten till män och deras maktposition (1998). Kvinnlig maskulinitet utmanar alltså dessa hegemoniska modeller (ibid.).

Maskulinitetsforskning

Intresset för forskning kring maskulinitet har ökat lavinartat de senaste åren (Halberstam, 1998). Denna forskning ser maskulinitet som synonymt med män och enligt Halberstam "[...] *evinces absolutely no interest in masculinity without men*" (sid.15). Halberstam behandlar i sina böcker *Female Masculinity* och *In a Queer Time and Place* (1998, 2005), maskulinitet frikopplat från män. Hon lyfter fram och ser på kvinnlig maskulinitet i olika kulturella sfärer så som t.ex. filmer, böcker och fotografier. Maskulinitet studeras ur en nyskapande queer synvinkel som sträcker sig långt utom det snäva fält som den "*ordinarie maskulinitetsforskningen*" (*the mainstream*) erbjuder (ibid.). Halberstam menar att "*männens ägande av maskuliniteten*" hålls om ryggen, inte bara inom forskningstraditionen, men även i samhället i stort, där strävan efter att upprätthålla gränserna mellan män och kvinnors sätt att vara, krampaktigt bevaras. Halberstam strävar efter att visa att gränserna mellan olika genusuttryck är rörliga och strävar efter att kvinnlig maskulinitet skall erkännas som giltig, sann och äkta (ibid.).

Även i Sverige har intresset för maskulinitetsforskning eller *mansforskningen* (som den ofta kallas här) ökat markant de senaste åren (Johansson i Johansson red. 2005). Även om det går att skönja inslag av nya diskurser, förbehålls maskuliniteterna oftast män, så som namnet mansforskning antyder. Ett begrepp som ofta används inom denna forskning är *homosocialitet* (Connell, 1996). Genom upprätthållandet av homosociala relationer

reproducerar män sin makt och avståndstagande, gentemot kvinnor och underordnade maskuliniteter, så som t.ex. homosexuella män (Connell, 1996). Hammarén beskriver det, i sin avhandling, som att: *"Homosocialitet är [...] ett begrepp som kan användas för att få en förståelse för hur sexualitet både påverkas av och påverkar maktrelationer samt hur relationer såväl mellan män som mellan kvinnor och män konstitueras"* (sid.61 2008). Vi ser här exempel på att begreppet homosocialitet *"tillhör"* män, och kvinnornas enda relation till homosocialiteten är i relationen till män, som exkluderade i den homosociala praktiken. Jag skulle vilja kritisera denna begränsning och, i enlighet med Ambjörnsson (2004), påstå att även kvinnor ingår i, och upprätthåller, homosociala förhållanden med varandra.

Intersektionalitet

Genom att använda en intersektionell analys kan vi se hur olika maktstrukturer så som kön och sexualitet, som nämnts tidigare, men även klass, ålder och etnisk bakgrund interagerar och påverkar varandra (de los Reyes & Mulinari, 2005). Ur ett intersektionellt perspektiv kan vi även ställa frågor kring hur makten, och dess medföljande ojämlikheter, interagerar med olika maktpositioner som t.ex. vithet, heterosexualitet och klasstillhörighet. Dessa maktpositioner påverkar, och är beroende av varandra, och bekräftas av ett ständigt indelande i *"vi och dem"* (ibid.).

Positivismen för med sig användandet och vidmakthållandet av separata och avskilda dikotoma kategorier vilket leder till att maktstrukturer bekräftas och deras redan hegemoniska ställning bevaras. Vi får alltså inte ignorera maktstrukturerna eller glömma bort att se till intersektionen mellan dessa kategorier (de los Reyes & Mulinari, 2005). De los Reyes & Mulinari pekar på att den akademiska sfären är ett viktigt fält där ojämlikheter vidmakthålls men samtidigt ett fält där det går att påverka. De beskriver makten som både rörlig och komplex och att den även återfinns i vardagshandlingar, förgivettagna normer, men inte minst i hur vi konstruerar vårt språk (ibid.). En intersektionell analys ser alltså även till hur olika samhällsnivåer påverkar varandra, och bidrar till att återskapa hierarkiska sammanhang (ibid.).

"Vi ser [...] intersektionalitet som mer än ett perspektiv ämnat att beskriva de oändliga subjekspositioner som skapats i postindustrialismens kölvatten. Vi ser intersektionalitet som ett teoretiskt perspektiv som tvingar oss att se på verkligheten med nya ögon och får oss att ifrågasätta för givet tagen kunskap om den sociala ordning som vi lever i" (sid. 23 de los Reyes & Mulinari, 2005).

Tidigare forskning

Min avsikt är inte att undersöka hur ungdomarna är, eller blir, utan deras upplevelser av omvärlden och hur deras positioner upprättas och bibehålls genom mer eller mindre förtryckande och särskiljande praktiker (Wikström, 2007). Dessa positioner skapas både genom handlingar och språk och är därför inte konstanta (ibid.). I mitt sökande efter tidigare forskning har jag främst hittat forskning kring ungdomar som utgår från en mer essentialistisk syn och studerar identitetsskapande utifrån det. Då detta inte överensstämmer med den queerteoretiska grundsyn, utifrån vilken jag valt att förhålla mig i uppsatsskrivandet, har jag främst tittat på forskning kring ungdomar utifrån ett postmodernt synsätt, men även forskning kring HBT-ungdomars (o)hälsa.

Ulrika Dahl åskådliggör i sin kunskapsinventering av svensk och engelskspråkig forskning kring homofobi och heteronormativitet att forskning kring ämnet är relativt begränsad inom socialt arbete (2005). Vidare visar Dahl på hur svensk forskning kring heteronormativitet i stort sätt bara fokuserar på sexuell läggning. Hon understryker vikten av att låta forskningen innefatta avvikelser från genusnormer (ibid.).

HBT-personer & (o)hälsa

Folkhälsoinstitutets studie av homosexuellas hälsa visar att ett bra hälsotillstånd är betydligt vanligare bland kvinnor i övriga befolkningen (72 procent) än bland kvinnor som identifierar sig som homo- eller bis sexuella (60 procent). Vidare visar de på att den grupp som i störst utsträckning anger dålig hälsa är transpersoner i åldern 16–29 år (Statens folkhälsoinstitut 2005).

När det gäller socialstyrelsens kartläggning *Sexuell läggning och bemötande i socialtjänsten* åskådliggörs att personalen inom socialtjänsten i stort sätt genomgående utgår ifrån att alla de möter är heterosexuella vilket leder till att de som faller utanför heteronormen osynliggörs (2004). Vidare visar undersökningen att HBT-personer inte berättar om sin sexuella läggning, i kontakt med socialtjänsten, av rädsla för att bli sämre bemötta eller behandlas kränkande. När det gäller socialtjänstens kontakt med HBT-ungdomar tar de upp exempel, som uppmärksammats av HomO, där HBT-ungdomar som sökt hjälp då deras föräldrar inte accepterar deras sexuella läggning har blivit tillsagda att förstå föräldrarna, för att få hemsituationen fungera, och att de kan välja hur de vill leva när de fyllt arton (ibid.).

Unga HBT-personers hälsa tas även upp i Ungdomsstyrelsens rapport som jag nämnde i uppsatsens inledning (2007). Som jag berörde tidigare har de sett att unga HBT-personer, främst tjejer, har en betydligt sämre hälsa än övriga unga. De visar på att andra faktorer som påverkar ungas hälsa avsevärt är att ha varit utsatt för kränkningar av olika slag eller att känna oro över att inte passa in. Jag anser att denna oro kan späs på av samhällets normer kring kön och genusuttryck, som kan upplevas allt för snäva för ungdomarna och just leda till en oro över att vara annorlunda och inte passa in. Vidare påvisar de att det behövs bättre kunskap om varför unga personer inte söker hjälp. Även detta kan appliceras både på unga HBT-personer och på de som faller utanför samhällets genusnormer, som med rädsla för att bli kränkta, inte vågar vända sig till hjälpinstanser när de är i behov. De understryker vidare att det är av extra vikt att de som arbetar med de mest utsatta ungdomarna har kunskap om deras många gånger speciella situation, deras rättigheter och vilka metoder som finns i

arbetet (ibid.). Detta är i min mening precis det som görs av The Child Welfare League i USA som har presenterat en tjock bok som är skapad för dem som arbetar med placerade ungdomar (CWLA Best Practice Guidelines, 2006). De påtalar att det finns många placerade HBT-ungdomar i USA och de understryker hur oerhört viktigt det är att de som arbetar med dem har adekvat kunskap kring ungdomarnas levnadsvillkor. De beklagar vidare att de som arbetar med ungdomarna är oinformerade om den forskning som görs, och att ungdomarna ofta får ett godtyckligt, undermåligt och inte igenomtänkt bemötande, vad de kallar "*second class care*" (ibid.).

De beskriver exempel med HBT-ungdomar som skickas till psykologer för att försöka förändra deras sexuella läggning och/eller deras genusuttryck. Jag kan tänka mig att situationen över lag kan vara värre i USA än här, samtidigt som jag tycker det är ytterst viktigt att ta vara på den kunskap som finns och att de som arbetar med ungdomar besitter adekvat information. Boken behandlar både frågor kring sexuell läggning och genusuttryck. Bokens uppgift är både att informera och att ge konkreta råd kring hur de skall arbeta med och bemöta HBT-ungdomar. Bland annat beskriver de vikten av att skapa ett styrdokument på hemmen över hur de skall bemöta när ungdomarna hånar varandra och använder t.ex. böger som skällsord. De understryker något som kan tyckas banalt, men jag tror är viktigt att tänka till kring, att skämt kring sexuell läggning och genusuttryck *aldrig* skall accepteras (CWLA Best Practice Guidelines, 2006). Detta är i enlighet med var Ulrika Dahl uttrycker som: "*Fördomar mot HBT-personer är [---] sanktionerade av samhällsordningen i stort och upplevs dessutom sällan som otrevligt för personer som uttrycker dem, utan snarare för dem som blir utsatta*" (sid.18, 2005). CWLA ger många konkreta och goda råd för att uppmärksamma och komma tillrätta med problem och kunskapsbrist kring HBT ungdomars utsatthet.

Att göra kön

Även om Pia Lundahls studie bär namnet "*Lesbisk Identitet*" har den en konstruktivistisk utgångspunkt och ser på hur kön och sexualitet beskrivs och definieras av kvinnor som beskriver sig som lesbiska eller bisexuella (1998). Lundahl försöker alltså inte redogöra för den "lesbiska identiteten" utan söker genom intervjuer som biografiska berättelser visa på aspekter ur deras liv. Exempel på forskning utanför Sverige är bland annat Spivey & Swann (2004) som i en artikel pekar på hur oerhört underrepresenterad forskning kring lesbiska ungdomars livssituationer är inom socialt arbete. De har forskat kring både vad de kallar den sexuella identiteten och grupptillhörighet, och hävdar att den bästa förutsättningen för unga lesbiska att ha god självkänsla är att redan under tidig tonår se sig som lesbisk (Adolescent Social Work Journal, 2004).

Ett forskningsprojekt som är intressant, i förhållande till min uppsats, är Cathrin Wasshede pågående avhandling i sociologi, i vilken hon ser på hur unga politiska aktivister utmanar och protesterar mot dominerande normer kring kön och sexualitet (Wasshede i Fronesis, nr. 25-26, 2008). I sin artikel "*Fotboll, falukorv och öl eller kjol och hårspännen*" och kapitlet "*Skägg och kjol? Unga aktivismän om maskulinitet och femininitet*" ger hon exempel på några av de diskursiva maskulinitetsbilder som kommit upp i hennes intervjuer (Fronesis, 2008 och Johansson red. 2005). Hon visar på två stereotypa bilder av manlighet (som namnet på artikeln illustrerar): arbetarklassmannen som gillar "*fotboll*" o.s.v. och medelklassmannen med "*kjol och hårspännen*". Samtidigt påpekar Wasshede att dessa subjekspositioner inte är konstanta utan att det är möjligt att förflytta sig mellan dem. Wasshede har även skrivit en

uppsats, *"Den lesbiska kroppen"*, där hon intervjuat lesbiska kvinnor om deras syn på lesbiska och heterosexuella kroppar. Jag har tyvärr inte fått tag i uppsatsen, men en artikel Wasshede skrivit med uppsatsen som grund (Bang, nr.2, 1998).

En annan avhandling som ser på hur ungdomar skapar kön är Fanny Ambjörnssons *I en klass för sig* (2004). Ambjörnsson undersöker hur tjejer som går i två olika gymnasieklasser, på olika program, konstruerar kvinnlighet och femininet. Hon ser att klassernas sätt att se på *"hur en tjej"* skall vara och agera är väldigt olika varandra. De följer olika normsystem och har inte samma kriterier att följa för att bli accepterade och passa in. De som går i *"Samhällsklassen"*, som enligt Ambjörnsson till mesta del tillhör medelklassen, har en annan föreställning av vad kvinnlighet är än tjejerna som går i *"barn- och fritidsklassen"* och till större delen kommer från arbetarklasshem (Ambjörnsson, 2004). Ambjörnsson använder sig av den engelska forskaren Beverly Skeggs, som menar att det historiskt gjorts skillnad mellan kvinnor från arbetar- respektive medelklassen. Medelklasskvinnorna har definierats som asexuella och omvårdande, vilket har ansetts vara det ideala sättet för kvinnor att vara, medan arbetarklasskvinnor definierats som farliga och deras beteende har ofta sexualiserats (ibid.). Ambjörnsson visar även exempel på hur de som *"avviker"* och faller utanför normen blir tillrättavisade (ibid.).

Det finns en hel del C-uppsatser som tangerar mitt ämnesval och min teoretiska utgångspunkt. Ett intressant exempel är Marie Nordins uppsats i genusvetenskap *Inte som en tjej, transerfarenheter och transidentiteter* (2002). Den berör uttalad transidentitet men vidrör frågor som liknar dem jag ställer mig i min uppsats (ibid.).

Kön & socialt arbete

Exempel på svensk forskning inom fältet socialt arbete som åskådliggör stereotypt förhållningssätt utifrån kön är t.ex. Hilde & Claezon som i sitt forskningsprojekt intervjuat personal på institutioner för ungdomar. När de analyserat deras diskurser kring kön och könsroller kom de fram till att den dominerande diskursen är oerhört könsstereotyp vilket leder till reproduktion av traditionella könsroller (2005). Tina Mattsson har forskat kring hur kön görs i det sociala behandlingsarbetet på institutioner som bedriver missbrukarvård. Hon visar på att de normaliserande aspekter som ofta återfinns inom socialt arbete kan vara begränsande (2005). Helena Johansson har i sin avhandling dekonstruerat, problematiserat och analyserat den inom det sociala arbetsfältet vanligt förekommande föreställningen att bristen på manliga förebilder leder till sociala problem för ungdomar (2006). Likt Wasshede redogör hon för två dominerande positioner att placera in män i: *den traditionella och den jämställda* (sid.136). I enlighet med Connell beskriver Johansson de hierarkiska positionerna som dessa manligheter intar i förhållande till varandra. Även här kan vi se att den starke *"kroppslige"* mannen förknippas med positionen arbetarklass medan den jämställda moderne mannen med akademisk medelklass (ibid.).

Metod

Kvale beskriver kvalitativa respektive kvantitativa metoder som verktyg med olika användningsområden, som lämpar sig bättre eller sämre beroende på vilka frågor vi ställer oss (sid.69, 1997). Den hegemoniska ställning som kvantitativ kunskap ofta besitter i vårt samhälle idag är, i enlighet med ett postmodernt perspektiv, inte ens eftersträvansvärd inom intervjuforskning, då fakta bara består av sociala konstruktioner skapade i tid och rum (ibid.). Då min intension har varit att undersöka ungdomars upplevelser av verkligheten lämpar sig ett kvalitativt förhållningssätt bäst (Larsson i Larsson red. 2005). Enligt ett postmodernt tänk uppstår kunskap i relationer och då intervjuer bygger på relationer (Kvale, 1997) ser jag det som ytterst viktigt att använda mig av intervjuer i min uppsats. Jag väljer alltså att använda mig av ett kvalitativt angreppssätt och samlar kvalitativ data.

När jag inledde arbetet utgick från att jag skulle använda mig av en deduktiv ansats och utgå från relevanta teorier (Patton enligt Larsson, Larsson red. 2005). Under uppsatsens gång har det dock blivit tydligt för mig att empirin måste få ha mer inverkan, varpå jag utgår från en abduktiv ansats (ibid.). Jag låter därmed information växa fram ur empirin samtidigt som jag kombinerar det med teoristyrning.

I butleristisk anda väljer jag att inte prata om mina respondenter som tjejer eller kvinnor, även om de själva ofta benämner sig själva så. Butler menar att kategorin "kvinna" inte tar hänsyn till skillnader mellan kvinnor utan blir för generaliserande (Rosenberg, 2002). Även om jag anser att genus är en väl fungerande term för kön som socialt konstruerat, har jag valt att främst använda mig av begreppet kön i uppsatsen. Detta för att inte, som Rosenberg påpekar, verifiera kön som något biologiskt och "naturligt" (ibid.).

Jag har valt att göra mina intervjuer över Internet. En av anledningarna är att det är en arena som många ungdomar känner sig hemma inom men även då många enligt Daneback upplever att det är lättare att bli intervjuade över Internet just när det gäller personliga och känsliga ämnen som t.ex. sexualitet (2006). Jag har använt kommunikationsverktyget "messenger" MSN (www.msn.com) där det går att logga in med sin *e-mailadress* och kommunicera i realtid med sina inloggade kontakter.

Urval & rekrytering

Eftersom jag valt att samla in min empiri över Internet, kändes det självklart att söka respondenter över Internet. Jag sökte på Quiser community som är "*Skandinaviens största gay och queercommunity*" med över 100 000 medlemmar (9/4 2008 www.qx.se). Varje person måste vara medlem för att kunna besöka varandras sidor och kontakta varandra. Det är anonymt och gratis att vara med. Jag valde att skaffa ett medlemskap enbart för uppsatsskrivandet. Varje medlem har ett namn, och jag kallade mig "*Uppsatsskrivaren*". Jag lade in mig själv med bild och en kort text om att jag skriver uppsats, vad mitt huvudsyfte var, och att jag söker respondenter som vill bli intervjuade.

Jag skrev ett introduktionsbrev (se bilaga) i vilket jag presenterade mig som socionomstudent och berättade om min intention att göra intervjuer över msn för en uppsats, och beskrev uppsatsens innehåll kortfattat. Jag skrev min e-mailadress och mitt

fulla namn och skrev att de som var intresserade av att bli intervjuade, eller bara hade frågor, kunde kontakta mig.

På Qruiser finns en intern sökmotor, där det är möjligt att söka medlemmar utifrån vad de uppgett för kön, utseende och personlig stil till exempel. Jag använde mig av vad som skulle kunna liknas vid det Patton kallar ett *extremt urval* (Larsson i Larsson red. 2005), då jag ville undersöka personer som inte gör kön på ett konventionellt sätt. Jag sökte på tjejer mellan 16-20 år, som hade valt "grabbig" som personlig stil. Det totala urvalet blev då 274 personer (21/3 2008 www.qx.se). Jag ögnade igenom hela listan på 274, tittade på deras visningsbild, och deras presentation av sig själva. Jag skickade sedan ut mitt informationsbrev till 8 personer från de 274 som vid första anblicken såg ut att kunna passera som "grabbiga". Då jag inte fick många svar de första dagarna gick jag in och tittade på dem jag skickat brev till, och fick se att många inte varit inloggade på över en månad, och därför inte fått mitt brev ännu. Jag valde då att skicka ut samma brev till 17 personer till, enligt samma urvalskriterie. Efter ytterligare några dagar började jag få svar, och alla de som skrev var positiva till att bli intervjuade. Det var någon som ville veta mer om vad jag skulle använda materialet till, och någon ville veta igen att de skulle vara anonyma. Jag svarade på dessa meddelanden och bokade individuella tider för intervjuer.

De intervjuade

Jag har intervjuat 9 personer där de 3 yngsta är 16 år och den äldsta 20. Alla utom en person går på gymnasiet. Någon bor på landet och några i storstad, men de flesta kommer från små och medelstora städer. Indikationen på klasstillhörighet har jag bara utifrån att jag frågat respondenterna om deras vårdnadshavares/föräldrars sysselsättning. Yrkena varierar, men det är mer eller mindre uteslutande "*ickeakademiska positioner*" så som frisör, undersköterska, personal på äldreboende, lastbilschaufför och inom byggbranschen, vilket jag bara kan förmoda representerar arbetar- och eventuellt lägre medelklass. Hur respondenterna benämner sin sexualitet varierar, men det som är gemensamt är att de alla positionerar sig utanför heterosexualiteten. Det är bara en respondent som uttryckt en annan etnicitet än svensk. Detta är inte något jag frågat om eller fokuserat på i analysen.

Intervjuerna

Kvale liknar intervjuforskning vid ett hantverk som mer liknar konstens former än standardiserade samhällsvetenskapliga metoder (sid. 82, 1997). I min intervjuguide (se bilaga) har jag använt mig av en *halvstrukturerad intervjustil* som jag har baserat på teman och tillämpliga frågor. Då halvstrukturerade intervjuer är relativt flexibla (ibid.), har jag inte alltid följt den ursprungliga frågeordningen utan har ändrat frågeordningen så att den har passat varje enskild intervju, och även varierat hur frågorna har formulerats något i vissa fall. När ett svar förefallit otydligt, i min förståelse, har jag ställt *förtydligande frågor*. Jag har även ställt *följdfrågor* och ibland även följt med och frågat vidare när respondenter gått in på något "sidospår".

Inledningsvis upprepade jag informationen om respondenternas anonymitet och intervjuernas frivillighet och uppmanade dem att ställa frågor som eventuellt skulle komma upp under intervjuens gång. Jag fortsatte sedan med lite frågor kring respondenterna t.ex. ålder och sysselsättning både för att inhämta information, men även för att försöka skapa en bra "*grogrund*" och god atmosfär (Kvale, 1997). Jag anser att det var ganska enkelt att

"chatta" över messenger, och det flöt på bra. I flera fall hade jag en känsla av att jag fick "tillträde till respondenternas liv" på ett sätt som jag inte tror skulle vara möjligt på så kort tid om vi hade träffats.

I något fall skedde det Kvale kallar "omkastning av rollerna" (sid. 118, 1997) i och med det att någon av respondenterna ställde en fråga till mig. Jag frågade då om det var ok att vi återkom till det ämnet efter själva intervjun, vilket det var, och vi följaktligen gjorde. När det gäller "maktasymmetrin", där intervjuaren som styr situationen besitter makt (ibid. sid. 119) tycker jag att den delvis vägdes upp av att intervjuerna skedde på vad jag upplever vara de flesta av respondenternas "arena", "messenger" som de flesta av dem använder sig av dagligen.

Jag upplevde ibland att det var svårt att inte kunna humma eller nicka när respondenterna berättade något. Jag fick därför använda mig av korta ord i respons, t.ex. "ok", "mm" för att visa att jag var med och "lyssnade". När jag ser tillbaka på intervjuerna kan jag uppleva en avsaknad av kroppsspråk och möjligheten att se *hur respondenterna reagerade* i olika situationer, men jag anser att det delvis vägdes upp av att jag kunde komma så nära deras liv med så kort startsträcka. Jag satt ensam och ostörd medan jag intervjuade och varje intervju pågick i mellan 1-1^{1/2} timme.

Kvale beskriver hur det ibland kan uppstå en tomhetskänsla eller en viss oro efter intervjun (1997). Jag lät därför vårt kommunikationsfönster ligga kvar öppet en stund när intervjun var klar, för att ge respondenterna möjlighet att ställa frågor eller kommentera intervjun i övrigt. Det hände i flera fall att respondenterna fortsatte att kommentera eller fråga en lång stund efter det att vi var klara. Respondenterna har, när jag tackat för deras tid och för att de ville medverka, gett ett positivt gensvar och utbytt positiva lyckoönskningar för framtiden. Jag har upplevt klimatet under intervjuerna som positivt och allmänt avspänt.

När intervjuerna var klara sparade jag dem som "worddokument". Daneback pekar på att transkriberingen av intervjuer som gjorts via nätet är både snabbare och risken att skriva av fel som vid telefon- eller person- till personintervjuer är helt obefintlig (2006). Detta stärker de utskrivna intervjuernas reliabilitet (Kvale, 1997). Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att tal- och skrivspråk är olika uttrycksformer, och diskurser kan te sig olika i de olika formerna (ibid.). Enligt mina personliga erfarenheter används "messenger" för att föra konversationer på en alldaglig nivå som kan komma att likna det verbala samtalets struktur och liknar därmed samtalets diskursiva klimat.

"En intervjuundersökning är ett moraliskt företag [...]" (Kvale sid.104)

Mulinari beskriver att "Paradoxen i kvalitativ forskning ligger i att den inrymmer två poler: rätten att bli hörd och få sin erfarenhet bekräftad och problematiserad inom vetenskapen, till skillnad från att alltid synas och för alltid förbli ett intressant studieobjekt" (sid.53 i Sjöberg red., 1999). Med detta i åtanke är det extra viktigt att låta de etiska frågeställningarna prägla hela forskningsprocessen (Kvale, 1997). Vi måste ständigt göra etiska överväganden och redan när vi formulerar syftet med vår undersökning måste vi låta den etiska frågan ta plats. Vi bör se till att forskningen kan leda till att förbättra situationen för "den mänskliga situationen vi undersöker" (ibid. sid. 105). Jag anser att detta är ytterst viktigt och har låtit detta perspektiv genomsyra min uppsats.

Vetenskapsrådet har formulerat forskningsetiska principer som all samhällsvetenskaplig forskning bör följa. Jag har genom forskningsprocessen tagit hänsyn till deras fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (www.vr.se).

När det gäller *samtyckeskravet* har jag tagit hänsyn till *informerat samtycke*. Jag understryker även att deras medverkan är helt frivillig och att de när som helst kan välja att avbryta intervjun eller sin medverkan (Kvale, 1997). Jag har tillmötesgått *informationskravet* genom att informera respondenterna om undersökningens generella syfte och jag skriver även i det brev jag skickade till respondenterna att de inte behöver svara på alla frågor (ibid.). Jag understryker detta i någon av intervjuerna, när det tar lång tid för respondenten att svara. Ingen avböjer dock att svara på något. Jag informerade även om dessa aspekter i intervjuernas inledningsskede, vilket skulle kunna jämföras med det Kvale beskriver som vikten av att informera även muntligt (1997).

Alla respondenterna är anonyma, i enlighet med *konfidentialitetskravet*, vilket jag har meddelat både i brevet och i intervjuens inledningsfas. I vissa fall har jag valt att ändra eller utesluta någon speciell uppgift som eventuellt skulle kunna leda till igenkännande. De som har velat har själva kunnat välja ett fingerat namn för intervjun. I de andra fallen har jag hittat på ett. Det är intressant att hälften av de intervjuade uttryckte klart och tydligt att det inte var viktigt med anonymitet, för att de står för vilka de är. T.ex. säger Leo: "*mig spelar det ingen roll om ja är anonym eller inte... jag har inget att dölja.. och ja svarar på allt*" och Troy: "*jag behöver inte vara anonym, ta mitt riktiga namn om du vill jag står på mig för mycket, för att inte bry mig vad folk tycker*". Jag har ändå valt att använda mig uteslutande av fingerade namn. Intressant ur ett etiskt perspektiv, i relation till intervjuer över Internet är det Daneback relaterar till, att respondenterna i hans studie omtalade anonymitet, inte utifrån att de var rädda för att deras identiteter skulle röjas, utan att anonymiteten bidrog till att de kunde uttrycka sig mer fritt via nätet (2006). Jag har hanterat intervjuerna så att ingen obehörig har kunnat komma över dem, och kommer att radera dem när uppsatsen är färdigskriven.

När det gäller *nyttjandekravet* har jag berättat för respondenterna att uppsatsen skrivs som en del av "*socionomprogrammet*" på Göteborgs universitet och att den insamlade empirin bara kommer att användas till denna uppsats (www.vr.se).

Kvale skriver om intervjuens eventuella likhet med en *terapeutisk intervju* (1997). Jag har gjort mitt bästa för att vara medveten om hur långt jag bör gå i känsliga frågor (ibid.) och då det uppkommit extra känsliga saker dröjde jag kvar en stund vid ämnet. När jag upplevde det adekvat för situationen valde jag att ge stärkande feedback, för att sedan varligt gå vidare med intervjun.

Jag har valt att inte prata om transexualitet med respondenterna. Detta då jag inte vill väcka tankar som inte redan finns hos respondenterna (Patton enligt Larsson, Larsson red. 2005) samtidigt som jag inte ville kategorisera "*åt dem*". Vissa av respondenterna har dock själva tagit upp temat.

"Vi möter aldrig världen förutsättningslöst" (Gilje & Grimen sid. 183, 1995), därför är det viktigt att vara medveten om vår förförståelse när vi forskar. Jag har, under forskningsprocessens gång, reflekterat över hur min bakgrund och mina personliga erfarenheter påverkat de val och tolkningar jag har gjort. Det är även vitalt att vara öppen för att förförståelsen förändras, då vi hela tiden utsätts för nya intryck och upplevelser (ibid.)

"Vetenskapens heliga treenighet"

"Inom modern samhällsvetenskap har begreppen reliabilitet, validitet och generaliserbarhet fått en position som vetenskapens heliga treenighet", medan *"ett postmodernt förhållningssätt [...] ser validiteten som en social konstruktion"* (sid. 207 Kvale, 1997). Det skulle vara ganska lätt att avvisa dessa frågor och se dem enbart som positivistiska begrepp som hämmar skapandet (ibid.). Jag väljer att inta en position i enlighet med Lather och se på dessa begrepp som tankeväckande rent diskursivt (enligt Kvale).

Att generalisera är något vi ständigt ägnar oss åt i vår vardag (Kvale, 1997). Vi kan se att generaliserbarhet spelar en viktig roll inom positivismen där försök har gjorts att generalisera allt mänskligt beteende (ibid.). Då detta inte är mitt synsätt, och jag anser att varje individ och situation är unik, söker jag kunskap om respondenternas situationer, och varken kan (ibid.) eller strävar efter att generalisera. Jag vill snarare visa på mångfalden av möjliga sätt att agera. De generaliseringar jag gör, gör jag genom att jämföra respondenternas erfarenheter med andra studier kring kön. Jag använder mig också av en slags *"teoretisk generaliserbarhet"*, där jag söker stöd för min empiri genom dess förankring till teorin (Wikström, 2007).

Kvale understryker validitetens avhängighet av *"forskarens"* hantverksskicklighet och förmåga att erbjuda insyn i forskningsprocessen (1997). Vi måste kontinuerligt kontrollera, reflektera och ifrågasätta det vi gör och kommer fram till (ibid.). Detta är något som jag ser som en viktig del av allt arbete, och har strävat efter under hela uppsatsförarbetet. Även handledarens frågor, tankar och diskussioner har varit en tillgång i denna process. Vidare skall undersökningen vara väl genomförd och vara i hög grad knuten till teorin (ibid.). Validiteten är även avhängig av hur tydlig bild av det studerade fenomenet läsaren erhåller (Larsson, Larsson red. 2005). Eftersom jag tidigare har både tänkt och läst en hel del kring *"skapande av kön"* och samhällets maktstrukturer, finns det risk för att jag har utgått från min egen förförståelse när jag har analyserat – i gengäld försöker jag sätta ord på denna för att mina utgångspunkter ska bli tydliga för läsaren (ibid.). Jag har dock alltid stämt av med teorin och jämfört med tidigare forskning för att vara så förankrad som möjligt. Reliabilitet utgår ifrån resultatens konsistens och tillförlitlighet (Kvale, 1997). När det gäller kvalitativ forskning är objektivitet inte relevant utan även här är det viktiga att redogöra för varje steg i forskningen för att ge så god insyn som möjligt (ibid.). Jag har därför satt ord på mina teoretiska utgångspunkter och redogjort för uppsatsprocessen.

Vägen till analys

När jag har gjort min analys har jag använt mig av ett eklektiskt angreppssätt (Kvale, 1997). Jag har alltså relativt fritt använt mig av olika metoder (ibid.). Jag har både utgått från mina frågeställningar och övergripande syfte, men jag har även hittat teman genom att jag läst intervjuerna och sett vad respondenterna själva lyft fram, dvs. arbetat abduktivt som jag nämnde ovan. Kvale pekar på intervjuarens möjlighet att inhämta kunskap under hela

undersökningens gång (1997). Han visar på hur intervjupersonerna kan bidra till att öppna upp intervjuarens vyer, så att nya infallsvinklar och perspektiv kan uppdagas (ibid.). *"Ett av huvudsyftena med en explorativ studie är att söka upptäcka nya dimensioner hos det ämne som är föremål för undersökningen"* (ibid. sid.97). Med detta i åtanke har jag till exempel låtit maskulinitetstemat ta en större plats i uppsatsen än jag förutspått innan intervjuerna gjorts.

Diskursanalys

Om vi ser till ett diskursanalytiskt perspektiv definieras vissa sätt att vara på som normala och det som inte sker inom de ramarna definieras då som undantag, alltså avvikande. Detta görs genom att de hegemoniska diskurserna upprätthålls av sociala praktiker, och visar på hur de skiljer sig från de lägre stående genom att gränserna tydliggörs genom sanktioner av olika slag (Naumann, 2003). Exempel på detta skulle kunna vara en kille som vill dansa balett som får reaktioner som visar att han inte beter sig enligt förväntningarna för sitt kön. Ingrid Sahlin beskriver diskursanalysens ändamål, i förhållande till ett socialkonstruktivistiskt synsätt, *"Syftet är alltså inte att beskriva och förklara en förment objektiv "vetbar" verklighet utan att förstå och förklara hur bilden av verkligheten konstrueras socialt."* (sid. 90 Sjöberg red. 1999). För att se hur denna bild av verkligheten konstrueras, är det viktigt att identifiera de dominerande diskurserna, men även att undersöka svaga punkter i vilka motdiskurser kan uppstå (Neumann, 2003). En motdiskurs skulle kunna beskrivas just som killen som dansar balett - det bryter mot normen för förväntat beteende hos killar. De dominerande diskurserna utgörs av sådant som tas för givet och medför att konkurrerande diskurser utesluts. På så vis finns ett maktförhållande emellan dem. Den kritiska diskursanalysen, enligt Fairclough, går ett steg längre genom att med ett politiskt ställningstagande delta i samhällskritiken och kämpa mot samhällets orättvisor (Johansson, 2006). Det är detta jag vill uppnå med min ansats att intervjua ungdomar som definierar sig som normbrytare, i syfte att kunna diskutera normers/diskursers makt i våra liv. Vi kan se att diskurserna styrs av samhället och omvänt att samhället styr diskurserna (Sahlin i Sjöberg red. 1999). De diskurser som dominerar, styr inte bara hur vi pratar om saker och företeelser, utan även våra tankebanors (o)frihet (ibid.).

Jag utgår ifrån hur respondenterna (och de situationer de beskriver) positionerar sig i förhållande till diskurser om till exempel kön, snarare än hur diskursiva nivåer tar sig uttryck i deras tal. Sahlin uttrycker även att: *"Diskursanalysen gör det möjligt att se det märkvärdiga i något som framstår som naturligt"* (sid. 91, i Sjöberg red. 1999). Samtidigt som jag ser detta som en möjlighet, ser jag även potential i det omvända – att se det "naturliga" i något som framstår som märkvärdigt utifrån t.ex. samhällets rådande diskurser om kön.

Intervjupersonerna & diskurser

Enligt Stuart Halls tänk kring hur individer relaterar till dominerande diskurser har jag valt att se hur mina respondenter förhåller sig till och positionerar sig gentemot dominerande diskurser (Wikström, 2007). Hall delar in olika förhållningssätt i tre positioner. *Den dominerande och hegemoniska positionen* där den diskurs som är dominerande i samhället är den som bestämmer normerna för positioneringen. Detta kan antingen vara genom att sträva efter att införlivas i den hegemoniska diskursen, eller att inta en diskurs som är underordnad den (ibid.). Enligt *Den förhandlande positionen* förhåller sig individen/individerna till den dominerande diskursen, samtidigt som inslag av en alternativ "lokal" diskurs nyttjas. För att positionera/placera sig i *Den oppositionella positionen* måste

individerna ha insikt i den dominerande diskursen, men samtidigt välja att ta avstånd från den genom att positionera sig inom en motdiskurs. Detta både dementerar den dominerande diskursen och ger möjlighet till att omformulera vad som är "normalt" (ibid.).

Intersektionalitet & dialektik

Jag har även i den mån det varit möjligt försökt utgå från ett intersektionellt förhållningssätt, genom att se till, och problematisera, hur positioner som sexualitet, könsuttryck, och klass vävs samman (de los Reyes & Mulinari, 2005). En intersektionell strategi som de los Reyes och Mulinari tar upp är vad de kallar "*Ifrågasätta entydiga (atomiserade) representationer*" (sid. 126). Då indelningen i kategorier upprätthåller och låser fast ojämlikheter och maktstrukturer visar författarna på vikten av att påvisa och ifrågasätta dessa kategorier (ibid.). Detta har jag gjort genom att visa på möjliga positioner och ifrågasätta de positioner och kategorier som oftast tas för givna.

Jag har tagit hänsyn till det Kvale kallar ett dialektiskt perspektiv (1997), och sett på eventuella *motsägelser* i intervjupersonernas uttalanden. Dessa motsägelser representerar ofta motsägelser i samhället (ibid.). Exempel på detta är t.ex. att respondenterna både pekar på att det inte finns något som är *essentiellt manligt* samtidigt som de beskriver vad *manlighet* är.

Tematisering

Jag har valt att redovisa analys och resultat utifrån gemensamma teman (Larsson, Larson red.2005). Jag har utgått från uppsatsens tre huvudfrågeställningar, och plockat relevanta underteman från teori och empiri. Exempel på teman jag tagit ifrån teorin, är teman som berör *kvinnlig maskulinitet* (Halberstam, 1998). De teman som härrör från empirin har jag sovat ur intervjuerna. Jag har utgått ifrån hur ungdomarna positionerar sig i förhållande till rådande diskurser och de erfarenheter och upplevelser de berättat om. Exempel på empiribaserade teman är de olika arenor där respondenterna blivit tillrättavisade av omgivningen p.g.a. att de gör kön på ett okonventionellt sätt. Redovisningen har skett med hjälp av ett stort antal citat från intervjuerna. I många fall har jag låtit citaten tala mer eller mindre för sig själva. Jag har gjort detta, både för att låta läsaren ha möjlighet att skaffa sig en egen bild och för att synliggöra respondenternas tankar och kunskap. Detta för att försöka komma ifrån det Mulinari beskriver som den tradition där respondenterna beskrivs som de som har upplevelser att berätta om och forskaren som den som kan tolka deras upplevelser (i Sjöberg red. 1999).

När jag har redovisat empirin har jag valt att inte renodlat särskilja *att göra kön* och sexualitet, även om detta absolut var min intension från början. Detta eftersom respondenterna ofta glider från det ena till det andra i sina svar (de ger också ofta uttryck för att ta för givet att det ena följer det andra) även om mina frågor separerar de två. När jag till exempel frågade om Troy fått kommentarer av sin familj på sitt sätt att klä sig var svaret: "*njea dom säger inte så mycket, det enda som dom påpekar är väl att jag ska dra upp byxerna lite då och då. Alla som jag känner vet ju om att jag är gay, och dom har helt enkelt accepterat det*". I Troys svar relaterar kommentarer kring kläder till det faktum att alla vet att Troy är gay. Jag väljer därför att låta sexualitet och kön stå tillsammans i analysen. Halberstam beskriver att lesbiskhet och kvinnlig maskulinitet relaterar till varandra, men inte nödvändigt behöver följa varandra (1998, sid.151) och även om vi inte kan se lesbiskhet och kvinnlig maskulinitet som varandras synonymer måste vi erkänna att maskuliniteten har

spelat en stor roll i det vi kallar "*lesbiskhetens historia*" (ibid.). Sexualiteten i sig är ju osynlig, men när icke heterosexualitet och t.ex. kvinnlig maskulinitet skapas tillsammans (som det görs hos respondenterna) blir sexualiteten indirekt synlig genom sättet att göra kön (Rosenberg, 2002). Jag ser samtidigt faran med att detta, då det kan understryka och bekräfta den kvinnliga maskulinitetens samhörighet med lesbiskhet, och på så sätt spä på stereotypa tankar.

Analys

Hur positionerar respondenterna sig i förhållande till samhällets rådande diskurser kring kön?

Inte som en tjej

Här nedan delger Leo några av sina tankar, kring hur samhällets bild av hur en tjej skall vara, ser ut. Bilden som Leo målar fram stämmer, i min mening, ganska bra överens med den dominerande samhällseliga diskursen hur en ung tjej skall bete sig.

Leo:

ja tror samhällets bild av en tjej är hon ska vara väldigt tjejig och uppföra sig kvinnligt.

Emma:

utveckla gärna!!

Leo:

typ gå på ett speciellt sätt.. prata smink och sånt.

Emma:

aha

Emma:

gör tjejer det?

Emma:

(pratar smink o sånt?)

Leo:

på min skola pratar alla tjejer smink. och vilka killar dom vill ha. och dom vickar alltid på rumpan när dom går. och bryr sig alldeles för mycket om sitt utseende

Emma:

ok

Emma:

vad tänker du då?

Leo:

ja jag går oftast där ifrån. för ja tycker inte det är min grej. men ja tänker ofta hur orkar dom hålla på så varje dag.

Leo väljer här att visa sitt avståndstagande från den uppmålade bilden av hur *tjejer* är. Om vi ser till samhällets uppdelning utifrån bipolära kön, där det som inte tolkas utifrån en manlig norm är en kvinna och tvärt om (Rosenberg, 2002) kan vi se att Leo närmar sig manligheten genom att särskilja sig från det feminina varat. Eftersom det i enlighet med en bipolar uppdelning bara finns två positioner att inta, manligt och kvinnligt, visar Leo, efter att först ha tagit avstånd, på sin tillhörighet med killarna istället:

Emma:

mm

Emma:

föredrar du att hänga med grabbarna?

Leo:

ja, jag har gjort det nästan hela mitt liv. killar är mycket lättare att umgås med.

Då tjejer enligt samhällets normer och diskurser förväntas agera utifrån *feminina koder*, engagera sig *homosocialt* med andra tjejer och rikta sitt *begär gentemot män* framkommer det här att Leo placerar sig själv utanför *alla* dessa förväntningar. Det skulle därmed kunna se ut som om Leo innesluts i *den oppositionella positionen* (Wikström, 2007). Genom att förneka den dominerande diskursen öppnar Leos sätt *att göra kön* upp för en möjlighet att ifrågasätta *"hur en tjej beter sig"*. Samtidigt skulle jag kunna se en glidning mot *den*

dominerande positionen, (ibid.) då jag ser en underton i Leos sätt att uttrycka sig av att tjejer faktiskt är på det sättet (*"de snackar smink, vickar på rumpan och bryr sig om sitt utseende"*) och på så vis accepteras den hegemoniska diskursen om *hur tjejer är* som gällande.

Även Kim svarar här på min fråga *"hur samhällets bild av en tjej ser ut"*:

Kim:

smal, snygg, bh, tights kläder, undergiven

Emma:

... tankar kring det?

Kim:

de stör mig som fan... hur många är de egentligen som ser ut på det viset?? sånt blir jag galen på!!

Kim visar på att detta är ju *bara är en samhällelig bild av tjejer* och att det inte är så *"tjejer egentligen är"*. I sista meningen positionerar Kim sig utanför diskursen om att tjejer ser ut på ett visst sätt bara för att de är tjejer. Halberstam understryker detta och ifrågasätter, likt Kim, hur många som egentligen faller innanför normerna för hur en tjej respektive en kille skall se ut och vara (1998). När jag frågar vidare kring samhällets bild av tjejers *sätt att vara på* fortsätter samtalet så här:

Kim:

snacka smink, fnittra hela tiden, göra allt för männen, skutta fram som små störda kaniner

Emma:

m

Emma:

gör de det?

Emma:

agerar så?

Kim:

nej kanske inte, men ibland känns det så

Här flyter samhällets bild ihop med Kims egen. Normen har införlivats i Kims tänkande även om meningen *"ibland känns det så"* samtidigt visar på ett ifrågasättande om det verkligen är så. Genom den negativa bilden av tjejer som *"skuttar fram som störda kaniner"* upplever jag att Kim, likt Leo, visar på ett personligt avståndstagande från den feminina normen.

Alex ger uttryck för ett kritiskt tänk i förhållande till normer om hur tjejer och killar skall vara, och visar på sin position utanför normen:

Alex:

hm, eftersom att jag är tjej så antar jag att jag menar att jag sticker ut från den "vanliga" tjejnormen. alltså att jag klär mig något mer "killaktigt" och beter mig inte som en tjej. eller så som en tjej anses bete sig.

Emma:

hur "anses det" att en tjej ska bete sig tänker du?

Alex:

enligt de flesta, men långt ifrån alla, så tycks det att en tjej ska stå till tjänst för alla killar. de ska städa, diska och sånt. de ska också bära åtsittande kläder, och går en brud med till exempel stora byxor och tröjor anses det bryta mot hur en tjej ska vara.

[---] tjejer ska ha rätt kläder, gärna åtsittande och de ska ha långt hår. för har man kort hår då är man bara onormal liksom. mindre tjej. och tjejer ska ha ett jobb men absolut inte tjäna mer än mannen. de ska helst vara hemma och ta hand om bopplatsen.

Emma:

vad tänker du om den bilden?

Alex:

den är oerhört störande. människor är olika, och jag tycker den här normen som finns, att tjejer ska vara så och killar ska vara så. och att killar inte kan handla på tjejavdelning och vice versa...

Alex:

...den är så dålig.

Alex ifrågasätter upprepade gånger validiteten för normer kring vad som är kvinnligt respektive manligt. Detta är i enlighet med *den oppositionella positionen*, då Alex utöver att inte acceptera den dominerande diskursens validitet även ifrågasätter "*villkoren för den logik med vilken diskursen är utformad*" (Wikström sid.75, 2007). Detta genom sitt resonemang kring att "*människor är olika*" och inte på ett speciellt sätt beroende av biologisk könstillhörighet. Alex tankegångar kring hårets stora betydelse i skapandet av en "*riktig tjej*" stämmer väl överens med Ambjörnssons avhandling där hon visar på håret som en tydlig indikator på kvinnlighet (2004). För att godtas som attraktiva tjejer måste tjejerna i hennes studie ha långt och välvårdat hår. Om någon bryter mot detta, ifrågasätts de skarpt, och hamnar utanför *den heterosexuella begärsmarknaden* (ibid.).

Varken eller

Wasshede beskriver hur en del av de män hon intervjuat inte känner att de kan se sig tillhörande kategorin män (i Johansson red. 2005). Detta är något som även mina respondenter ger uttryck för, genom att påpeka att de inte ser sig själva som tjejer, eller killar. Jack uttrycker tankar kring den binära kategoriseringen:

Jack:

Det borde inte finnas någon "satt art" på människor.. Man är det man är, kvinna som man, man som kvinna... Alla människor har lite av båda

Jacks uttalande är i enlighet med vad Halberstam beskriver som att vi är *människor*, inte antingen eller, utan just människor (1998). Istället för att se till alla likheter mellan kvinnor och män, pekas ofta på skillnader, vilket befäster indelningen i endast två kategorier (Connell, 2002). Eftersom samhällets dominerande könsdiskurs bara erkänner dessa två kategorier är det svårt att förhålla sig till något annat, då våra tankar styrs av vilka tankebanor som finns tillgängliga (Sahlin i Sjöberg red. 1999). Alex ger exempel på hur omvärldens tolkningar förändrats efter det att Alex har förändrat sin klädstil till mer "*maskulin*":

Alex:

[---] jag känner hur samhällets syn på mig som individ, med klädstilen jag har, har förändrats när jag förändrade stilen från den "feminina" till den här, mer maskulina.

Emma:

ok... hur?

Alex:

det känns som att ingen riktigt ser mig som en tjej längre. utan jag är bara någon, som inte kan placeras någonstans i normen för hur tjej och kille ska vara. känns som att jag är mittemellan enligt dem

Emma:

ok... hur tänker du att folk agerar annorlunda p.g.a. det?

Alex:

tycker att det är konstigt det också, eftersom att jag fortfarande är samma person, bara det att jag har en annorlunda stil

Alex yttranden visar på hur lätt det är att hamna utanför de snäva kategorierna kille/tjej. Genom att Alex går över gränser för hur en tjej skall vara, men ändå inte platsar inom kategorin kille, upplever Alex att tolkas av omvärlden som "*mittemellan*". Alex berättar

senare i intervjun om att även se sig själv just som "mittemellan"- "inte som en kille" och "inte som en vanlig tjej". Detta öppnar upp för en möjlig position, och nya sätt att konstruera kön, som inte manligt och inte kvinnligt.

Maskulinitet utan män

Här nedanför kommer jag att visa exempel på när respondenterna iscensätter maskulinitet. Genom att maskuliniteten inte iscensätts av biologiska män, löskopplas den från det biologiska könet (Ambjörnsson, 2006). Halberstam understryker att kvinnlig maskulinitet *inte* är en imitation av "manlighet", för att citera Butler: "gender is a copy with no original" (enligt Halberstam sid.17, 1998). Den kvinnliga maskuliniteten ger oss istället möjlighet att just se tydligt att maskuliniteten är konstruerad (ibid.). Halberstam beskriver olika grader av maskulinitet som inte iscensätts av biologiska män, från androgyn, via olika grader av *butchighet* till transgenus. Från att inte vara maskulin till väldigt maskulin. Halberstam påpekar att detta inte är fasta kategorier, och att det viktiga är att se och erkänna att det finns lika många olika varianter av kvinnliga maskuliniteter som manliga (ibid.).

Att passera

När jag frågar Jack om att "tas för att vara kille" får jag först svaret:

Jack:

Nja, det beror på person..

Dom Bisexuella tjejer ja träffat har sätt mig som en kille.

Men dom homosexuella vill nästan hellre se mina feminina sidor mer än dom maskulina

Det Jack ger uttryck för här är att graden av maskulinitet är situationsbunden. Jack tolkas som mer "maskulin" av bisexuella tjejer än av homosexuella. Det visar även på att positionerna skiftar, och att det är möjligt att glida från den ena till den andra. När det gäller att "tas för att vara kille", i mötet med människor de inte känner, beskriver alla utom en av respondenterna att så nästan alltid är fallet. Jack visar exempel på detta nedan:

Emma:

blir du "tagen för" att vara kille av folk du inte känner?

Jack:

Well, dom flesta, nästan alla som träffat eller sätt mig tror att jag är kille, även vuxna

Jack tolkas alltså som kille av de allra flesta, *även vuxna*. Detta säger något om hur viktigt det är att "göra kön rätt" genom utseendemässiga symboler. Annars blir man placerad i "fel fack". Hur respondenterna reagerar och tänker kring att passera som killar varierar. Flera tycker att det är positivt, vilket Frank visar exempel på:

Frank:

Ofta tror folk att jag är kille.

Emma:

ok

Emma:

vad tänker du kring det?

Frank:

Ja, jag tar det som en komplimang.

Emma:

yup

Emma:

föredrar du det?

Frank:

Ja, det gör jag.

Detta skulle kunna ses som att Frank blir positionerad i enlighet med den position Frank själv identifierar sig med. Det skulle även kunna ses som att själva *passerandet* ger upphov till en stärkt identifikation med maskulinitet (Halberstam, 1998). Detta är också intressant i förhållande till den binära uppdelningen, där det bara finns två kategorier – kvinna *eller* man att identifiera sig med.

"En fysisk konstruktion"

Eddie diskuterar nedan vad den egna "grabbigheten" innebär:

Eddie:

jag har moppe, gymmar, fotboll, det är inte så normalt i samhället att en tjej gör sån. jag bråkar inte med munnen utan jag ger en rak höger. dom flesta tycker att jag beter mig lite som en grabb. Kläder gör ju mycket. jag är ingen mode tönt utan tycker om att ha pösiga kläder på mig.

Moppen, gymmet och fotbollen får här stå som bilder för "maskulinitet", och Eddie påpekar att detta inte hör till normen för hur en tjej skall bete sig. Halberstam ifrågasätter varför sportighet och aktivitet inte accepteras hos tjejer i samma utsträckning som för killar, och hävdar att en av orsakerna är rädsla för maskulinitet. För att citera Halberstam: "*there is nothing at all irrational about girls wanting to fight or run or wear short hair; what is irrational is to deny girls access to activity because they are girls*" (1998, sid.268). Eddie berättar upprepade gånger under intervjuens gång om sitt sätt att inte använda sig av ord i dispyt med andra, utan "en rak höger". Detta är något som absolut hör hemma inom en maskulinitetsdiskurs och i motsats absolut inte hör hemma i normer för vad som passar sig för en tjej att göra. Något jag upplevde i hela intervjun med Eddie var att språket var mycket korthugget, i enlighet med en maskulin norm. Denna bild av fysisk aktivitet och fåordighet passar in i bilden av maskulinitet som kroppslig och inte verbal (Johansson, 2006). Bilden av män som gör, och upprätthåller, maskulinitet genom fåordighet och fysiskhet blir ofta tydlig i filmer. John Travoltas rollfigur, Danny, i Grease är ett bra exempel. Danny tar fram de mjuka kommunikativa sidorna när han är ensam på stranden med flickvännen, medan han återgår till den tuffa, korthuggna killen i grabbarnas sällskap. Detta är ett sätt att visa att de mjuka egenskaperna (som ofta tillskrivs kvinnor) inte är godkända för en man. Dannys positionering, utanför det "kvinnliga", kan ses som ett led i upprätthållandet av hegemonisk manlighet (Connell, 1996). Det visar även tydligt på egenskaper utifrån biologisk könstillhörighet som skapade, då det är möjligt att använda sig av varierande uttryck från situation till situation.

"Traditionell vs. Jämställd"

När jag frågar Frank vad "maskulinitet" betyder för Frank får jag svar i enlighet med den ambivalens som återfinns i samhället mellan genus och biologi:

Frank:

Den är svår, av den anledningen att jag tänker mycket genus haha

Frank:

Men i alla fall...

Emma:

kör genus då!

Frank fortsätter med att berätta hur manlighet iscensätts genom kläderna och i relation till vad en tjej inte är:

Frank:

HUm, nu ska vi se... manligt, asså det är väl för mig klädsel. trots att tjejer idag klär sig i jeans och t-shirt så finns det fortfarande mer manliga kläder. Skjorta i kombination med pullover t.ex., Inte figursydd, åtsittande jeans... Utöver det tänker jag väl, gångstil, fördomar som ligger kvar från förr, killar kan bilar, de klipper gräset.

Den manlighetsnorm som t.ex. Frank använder för att beskriva maskulinitet liknar konstruktionen "den traditionelle mannen" som t.ex. Johansson beskriver i sin avhandling (2006). Konstruktionen av *den traditionelle mannen* iscensätts här i enlighet med en fysisk arbetarklass manlighet, och Frank ger exempel på *maskulina praktiker* så som att *meka med bilar och klippa gräset*. Samtidigt reflekterar Frank över normernas äkthet genom att peka på att det är *fördomar från förr*. Från att tidigare ha visat på att inte kunna diskutera *vad som är manligt p.g.a. att ha införlivat ett genustänk i sitt eget* låter Frank samhällets normer ta över igen och nästa beskrivning av maskulinitet följer:

Frank:

samtidigt tycker jag det är manligt om man kan laga mat, de flesta kockar var ju ändå män.

Även detta följer en essentiell bild av hur män är, även om det mer kan likna en modern manlighet i enlighet med konstruktionen "den jämställda mannen" (Johansson, 2006), där mannen tar på sig mjukare sysslor. Det visar även på att det som män gör, är lika med manligt. Att män är kockar gör matlagning till en manlig sysselsättning. Vidare är det intressant ur ett maktperspektiv att när matlagning, som jag menar har ansetts som en lågt stående *kvinnosyssla*, görs om till en manlig sysselsättning, stiger den i status och görs av professionella kockar i matlagningsprogram på tv och på restauranter. De binära tydliga klara kategorierna står, som vi just sett exempel på, i maktförhållande till varandra (Rosenberg, 2002). Vi kan även se hur de står i motsatsförhållande genom att skillnaderna mellan kategorierna ständigt understryks och hänsyn inte tas till likheter mellan dem (ibid.). I det citat som följer i tur, växlar Frank tillbaka till bilden av den sportige mannen, i enlighet med en arbetarklassnorm:

Frank:

sportintresse haha

Skrattet (haha) skulle kunna tolkas som en medvetenhet (och eventuellt ett avståndstagande från sin egen kommentar) om könsroller som sociala konstruktioner som Frank uttryckt tidigare i intervjun. Detta skulle kunna ses ur ett dialektiskt perspektiv (Kvale, 1997) där den ambivalens Frank uppvisar speglar den ambivalens som finns i samhället mellan genus och biologi (Connell, 2002).

Queer position

Kim uttrycker en komplex mix av tankar:

Kim:

jag ser i inte att manlighet är något speciellt, det är bara något man säger, jag vet inte vad manlighet är, många kallar mig för manlig men ändå så sminkar jag mig, skrattar som en liten flicka o håller handen som en bög när jag går, vad är då manlighet, är det bara för att jag har stora byxor och ser ut som en kille som jag är manlig, så de beror helt på hur man ser de

Först uttrycker Kim ett klart ställningstagande gentemot normer kring vad som är manligt, *att det bara är något som sägs*, inte något som är. Nästa del av meningen, där Kim

ifrågasätter att kallas manlig, och samtidigt t.ex. "*hålla handen som en bög*", skulle kunna ses understryka just det t.ex. Connell beskriver, för att bevara gränserna till vad en man är pekad t.ex. bögar ut för att vara mindre män än heterosexuella (1996). Detta visar på normernas inbördes hierarki, i vilken en heterosexuell maskulin man hamnar mycket högre upp i hierarkin än t.ex. en omanlig homosexuell man. Uttalandet visar även på den stereotypa föreställning som finns i samhället om bögar som fjollor. Kim landar i frågeställningen om det bara är kläderna som gör mannen eller, som i detta fall, Kims eventuella påtalade *manlighet*.

Kims beskrivning av sig själv ovan är ett bra exempel på en *queer position*. En position i enlighet med *den oppositionella positionen* (Wikström, 2007). Kim, som vid ett annat tillfälle relaterar till sig själv som brud, passerar nästan alltid som kille, *sminkar sig*, "*skrattar som en liten flicka*" och "*håller handen som en bög*". Detta visar på en position som går över och tänjer på gränserna, inte bara i en riktning, utan flera. Samtidigt som de binära kategorierna *kvinn/man* och *homo/hetero* används för att beskriva gränsöverskridningarna.

"Det tredje könet"

Frank framställer nedan ordagrant det Lundahl beskriver som 1800-talets definition av hur sexualiteten och könsidentifikationen sammanfogades i vad som kom att kallas "*det tredje könet*" (1998):

Frank:

Jag har svårt att identifiera mig som kvinna. Jag brukar säga att jag är till kropp kvinna till själ mer man.

Ur ett queerteoretiskt perspektiv ratas denna idé om *en mans själ i en kvinnas kropp*, då den utgår ifrån en essentiell anatomisk beskrivning av homosexualiteten som en *inneboende kvalité* (Lundahl Sid.166). Detta är intressant ur det perspektiv som Foucault beskriver som att kategorier skapas genom att vi benämner dem (Ambjörnsson, 2006). Genom att benämna "*det tredje könet*" skapades en kategori att identifiera sig med. Samtidigt som jag tror att kategorin har urvattnats genom att den inte har upprätthållits i vårt tal, tycker jag att det är viktigt att den får stå som en bild för att inte alla som överskrider könsnormerna ser sig själva som nyskapande. Det finns dem som uppfattar sig själva totalt tillhörande det andra könet, och då står transidentiteten bara för en övergångsperiod, innan de "*hittar hem*" till sitt egentliga kön (Halberstam, 1998). Halberstam berättar om ett slags *gränslandskrig* mellan transexuella och könsöverskridare, där vissa former av transexualism anklagas för att representera "*en homofobisk rekonstruktion av könsnormativitet*" och den transexuella sidan svarar med att förebrå homosexuella för att inta en hegemonisk position i HBT-sammanhang (ibid. sid.144). Halberstam uppmanar till "*fred och kommunikation*" och hävdar i enlighet med Jordy Jones att könsöverskridare och transexuella aldrig kan återskapa normalitet, utan alltid kommer att inta mer eller mindre queera positioner (ibid.)

"Tomboy"

Ina visar nedan på hur manlig norm iscensätts genom klädval och sportighet (Butler enligt Rosenberg, 2002). Ina använder även håret som en indikator på att passera som kille. Ambjörnsson visar i sin avhandling på hårets särskiljande funktion för att indikera könstillhörighet (2004). Som jag berörde tidigare attribuerar långt välvårdat hår en kvinna medan kortklippt hår är i enlighet med en manlig norm (ibid.).

Ina:

hum jadu har alltid varit en "tomboy" sen har jag i 99% av fallen blivit misstagen för en pojke och jag är väldigt sportig! sen hatar jag tajta kläder!! eller inte hatar men känner mig obehväm i det !! sen alltid kort hår! [---]

Ina använder sig av benämningen *Tomboy* för att beskriva sig själv. *Tomboy* används för att beskriva flickor som agerar mer som pojkar förväntas göra. Detta uppmuntras, enligt Halberstam, ofta av föräldrar fram tills tonåren, då det motarbetas för att det hotar den förväntade intensifieringen av femininitet (1998). I enlighet med det Lundbladh visar på i sin studie, berättar många av respondenterna att de varit just *Tomboys* i sin barndom (1998). Lundahl beskriver detta som ett sätt att konstruera mening i sin livshistoria (1998). Jag vill inte tolka in någon speciell mening i detta, utan ser det mer som ett sätt att beskriva sig. Samtidigt skulle *Tomboy* kunna ses som en delvis accepterad "*mellan-position*", som eventuellt inte upplevs lika hotfull som kvinnlig maskulinitet. Detta skulle i sin tur leda till att kön *görs queert* eftersom positionen *tomboy* inom vissa gränser är en accepterad position för tjejer – vilket maskulinitet inte är. Denna position skulle kunna liknas vid den elitidrottare (kvinnor) intar. De rör sig inom fältet för vad som i samhället räknas som manliga praktiker genom sitt idrottande, men gör det på ett relativt riskfritt sätt, då de i andra sammanhang tydligt iscensätter femininitet. Ett annat exempel på detta skulle kunna vara de tre filmkaraktärerna *Charlies änglar*, som efter de vigoröst ägnat sig åt maskulina praktiker, spelar på femininitet. Denna femininitet iscensätts både genom val av "*kvinnliga*" utmanande kläder, påmålning av smink och ett spelat mjukt och undergivet sätt att vara i enlighet med *kvinnliga normer*.

Jag och Ina chattar vidare kring att passera som kille:

Emma:

du skrev att du ofta tas för att vara kille

Emma:

vad tycker du om det?

Ina:

nä de är ofta pinsamt! men jag kan förstå dom i vissa fall!!

[---]

Emma:

kan det finnas andra tillfällen...

Ina:

nja inte som jag känt det!! jag är kvinna o skäms inte för det! och då kan det kännas lite kränkande eller hur man ska man säga!! men som sagt!! jag kan förstå dom!!

Ina är den enda av respondenterna som uttrycker olust inför att tas för att vara kille. Att vara *tomboy* tycks vara ok för Ina, medan att gå över gränsen till kvinnlig maskulinitet och passera som kille inte är ok. Ina uttrycker samtidigt förståelse för omvärldens tolkningar. Ina intar en position i enlighet med den *dominerande positionen* genom att säga sig förstå att omvärldens tolkning av sig själv som kille på grund av sitt sätt att klä sig. Ina accepterar alltså logiken att en tjej skall agera feminint för att tolkas som tjej, men samtidigt att det inte är uteslutande lätt. Det skulle kunna ses som att Ina intar en position som underordnad, avvikande, genom att inte följa logiken *feminin=kvinn*a eller *maskulin=man*. Samtidigt används den mer accepterade mellanpositionen *tomboy*, vilket skulle kunna ses som *den förhandlande positionen* (Wikström, 2007) då Ina både förhåller sig till den dominerande diskursen, och samtidigt använder sig av en alternativ diskurs, där tjejer som klär sig, och ser ut som killar är *tomboys*.

"Butchighet"

Halberstam påpekar gång på gång att de *maskulinitetskategorier* hon presenterar inte är rigida kategorier utan föränderliga positioner (1998). Jack som, tidigare i intervjun, berättat om att i stort sett alltid passera som kille, missförstår min fråga hur samhällets bild av en tjej ser ut och svarar:

Jack:

Min smak av tjej är.. Feminin, sminkad, trevlig, söt rolig, bra humor..

Jack och jag diskuterar benämningen *butch*, varpå Jack säger: *"det är väl en sån som jag"*. Det Jack svarar på innan, istället för min fråga om *samhällets bild av en tjej*, är hur Jacks bild av en idealtjej ser ut. Detta skulle eventuellt kunna ses som exempel på ett *butch-femme* förhållande, ett begär mellan en kvinna som iscensätter maskulinitet och en som iscensätter femininitet. Respondenterna tycks främst komma från arbetar- och lägre medelklass och Rosenberg beskriver hur *butch-femme* kategorierna härstammar från arbetarklassen (2002). Vid en första anblick skulle det kunna ses som att *butch-femme* förhållanden återskapar ett heteronormativt tillstånd. Men, i enlighet med queerteorin återskapar de *inte*, utan tvärt om *motsätter de sig* (Rosenberg, 2002). Detta då de visar på att maskulinitet *inte* behöver iscensättas av en man, att en feminin kvinna *inte* behöver vara heterosexuell och att en lesbisk kvinna *inte* behöver vara maskulin (ibid.).

"Toalettproblemet"

Halberstam beskriver offentliga toaletter som den plats där *"polisiära könsåtgärder"* blir mest framträdande (sid.20, 1998). Androgyna och maskulina kvinnor blir upprepade gånger ifrågasatta när de går på offentliga toaletter och hon använder detta för att belysa att den binära uppdelningen av män och kvinnors i högsta grad existerar i vårt samhälle, trots att många pekar på att den börjar lösas upp. Hon påpekar vidare att dessa *könsåtgärder* visar på hur snävt och olämpligt det kan bli (ibid.). Detta är även något som flera av respondenterna haft upplevelser av:

Kim:

när man går på toa offentligt o någon tittar på en precis som om (du är på fel toa) [---]

Ibland kan det ju vara ganska enkelt att visa för omvärlden att du är på rätt plats, som Kim visar på i citatet under men, som Halberstam påpekar, är det inte alla som tycker att det är lika roligt (1998).

Kim:

Ibland är de dö kul när jag går in till en tjejtoa så händer det ganska ofta att någon tjej knackar mig på axeln och säger "ursäkta mig men detta är en tjejtoa" då visar man tutarna om det är nån otrevlig eller så säger man bara att man är en tjej, så tappar dom hakan och går ut för dom tycker de är så pinsamt

Robin ger här exempel på upplevelser från offentliga toaletter och inleder genom att skämtsamt peka på en fördel med att passera som man:

Emma:

vad tänker du kring uppdelningen herr och dam på offentliga toaletter?

Robin:

nemas problemas Jag kan gå på båda! Bror sig på om de e pissoar eller inte.

Robin:

hehe

Emma:

oki

Emma:

har du varit med om att någon ifrågasatt att du var på fel toalett?

Robin:

ja, många många många gånger! Men bara på tjejtoaletter! Fått många skumma blickar. Speciellt om man varit med en tjejkompis på toa!

Halberstam diskuterar just detta som Robin sätter ord på, att det är på tjejtoaletter som detta sker (1998). Halberstam pekar på att detta har att göra med att tjejtoaletter är arenor, där kvinnlighet görs i en *homosocial sfär* (*ibid.*). Genom att håret, vilket står som symbol för femininitet, borstas och sminket rättas till, görs en plats som används för att visa på skiljelinjer mellan kvinnligt och manligt. Halberstam beskriver att *toalettproblemet* får stå som en symbol för att vi behöver vidare parametrar för vad som är ett accepterat sätt att vara kvinna eller man på, och redogör för att problemet är vanligare än vi tror: "*The frequency with which gender-deviant "women" are mistaken for men in public bathrooms suggests that a large number of feminine women spend a large amount of time policing masculine women*" (sid.24, 1998). Halberstam skildrar olika händelseförlopp som problemet kan ta, och Robin återger ett exempel:

Robin:

har till och med varit dem som kallat på vakter!

Emma:

ok

Robin:

[---] Ofta när man festar, går man ju på toaletten med sina vänner, även jag! så jag, in på tjejtoan, långa köer och en tjej frågar mig om ja verkligen ska vara där (står hand i hand med min kompis). och min kompis börjar direkt o förklara att jag faktiskt är en tjej! Tjejen ville inte släppa saken så ja drog

Robin:

ner byxorna. sen var den saken fixad

Emma:

Var det då hon kallade på vakten?

Robin:

nej. hon tyckte det var super häftigt och vi dansade mycket den kvällen. hehe

Robin:

de brukar ofta kalla på vakterna om ja ignorerar dem o inte förklarar att jag faktiskt är tjej

Emma:

aha

Robin:

man står i kön till toaletten [---] går man in på toa och när man är klar så står vakten där o väntar för då har någon challat o sagt att "en kille är på tjej toan"

Halberstam beskriver hur detta som hon kallar *toalettproblemet* indikerar två saker (1998). Ett, att de som utsätts för det blir betraktade som *ofullkomliga*, då betraktaren anser att deras sätt att göra kön inte överensstämmer med deras biologiska tillhörighet. Två, att toaletter som är uppdelade efter könstillhörighet, bara är till för dem som klart och tydligt ryms i kategorierna man eller kvinna (*ibid.* sid.24). Även Frank berättar om upplevelser med att folk tittar och undrar:

Frank:

[---] jag tror aldrig det har hänt att någon kommit fram nykter, men på krogen har jag ofta stött på kommentaren "du vet att detta är tjejtoan va?"

Frank tar problemet längre:

Frank:

Obekvämheden kommer i omklädningsrum

Frank:

I ett omklädningsrum byter man om, man duschar naken inför en herrans massa folk. För mig är det hemskt att stå där, folk tittar ju inte men det känns som om alla glor och så. Precis som det känns för de som skäms för sin kropp. För det är det jag gör så att säga. Skillnaden på toaletter och omklädningsrum är ju att på en toalett behöver du inte blotta din kropp som du behöver i ett omklädningsrum

Emma:

sant...

Emma:

jobbigt?

Frank:

Ja, det blir jobbigt. Man drar sig för att gå och bada och jag älskar att bada. Jag var aldrig med på gympan. Kände mig så förbannad malplacerad

Detta skulle kunna vara ett exempel på det första problemet, enligt Halberstam, som jag nämnde ovan, att Frank varken ses som en *riktig kvinna* eller en *riktig man* av omvärlden, och klassas därmed som avvikare i dubbel bemärkelse. Det är även ett exempel på att rörelsefriheten blir inskränkt genom omvärldens reaktioner. Frank har inte varit med på gymnastiken p.g.a. av risken att känna sig "*malplacerad*" och "*drar sig för*" (p.g.a. att känna sig obekvämt) *att gå och bada*".

Normkamp

Respondenterna lånar från båda kategorierna *man* och *kvinna* för att beskriva sitt sätt att vara, men ställer sig även utanför för att visa vad de inte är. Wasshede beskriver hur även hennes respondenter till största delen utgår från de traditionella bilderna av kön när de skapar sin egen tillhörighet (2005, red. Johansson). Vid upprepade tillfällen visar respondenterna på en ambivalens mellan ett essentiellt biologiskt synsätt och ett reflexivt genustänk. Detta avspeglar den ambivalens som återfinns i samhället där biologin härskar ena stunden och ett postmodernt genustänk nästa.

Kategorier kring kön och sexualitet är svåra att använda sig av, då användandet riskerar att reproducera och befästa de kategorier vi vill luckra upp (Wasshede i Johansson red. 2005). Men genom att visa på nya möjligheter och förskjutningar kan vi ifrågasätta kategoriernas ställning och vara och förhoppningsvis bidra till förändringar (ibid.). Ett sätt att påvisa olika sätt att göra kön på och utmana de stabila binära könsrollerna är just att betrakta kvinnlig maskulinitet i alla dess tänkbara former (Halberstam, 1998).

Hur beskriver ungdomarna omgivningens reaktioner?

Vi människor utsätts ständigt för gränsdragningar och sanktioner, men sanktionernas grader beror mycket på hur långt utanför ramarna vi beger oss (Butler enligt Ambjörnsson, 2004). Genom att visa på normaliseringsakter, synliggör vi maktförhållanden (ibid.). Vi kan som sagt se exempel på hur detta görs i olika grader, men även på olika arenor. Rosenberg skriver: "*Bestraffningarna rör sig från mer konkreta och handgripliga former som fängelsestraff och våld till mer svårgripbara uttryck som marginalisering, osynliggörande, stereotypisering, kulturell dominans och homofobi.*" (sid.101, 2002). Jag använder mig av Rosenbergs citat ovan och ger exempel på olika uttryck av sanktioner och arenor knutna till respondenternas upplevelser.

Skolan

Emma:

får du kommentarer på ditt sätt att klä dig?

Alex:

att man är äcklig, att man försöker vara någon man inte är, och så blir man även dömd i förtid för vilken läggning man har, även om människorna som fäller kommentarerna inte vet vem man är.

Alex berättar ovan om att bli klassad som *äcklig* och få sin läggning dömd i förtid. Detta är ett exempel på det Rosenberg ovan kallar stereotypisering – bara för att Alex inte följer normerna för hur en tjej ser ut, och misstas för att vara kille, tar folk för givet att Alex är homosexuell. Detta är något som Alex reflekterar över senare i intervjun och beskriver som att: *"jag anser mig själv som bisexuell, även om inte alla andra gör det.[---]"*. Ambjörnsson beskriver också att bisexuella kan upplevas som än mer överskridande och *störande* då de ställer sig utanför båda kategorierna homo- eller heterosexuell (2006). Alex och jag chattar vidare kring ämnet:

Emma:

äcklig...?

Alex:

ja. kan inte riktigt förstå vad de menar, antagligen att jag inte är tjej i deras ögon utan någon som blev mixad mellan två kön. det är väl kanske det som kan ses äckligt. vad vet jag

Emma:

hur tänker du kring det?

Alex:

att det är oerhört töntigt att fälla såna kommentarer, och att alla är människor, oavsett vilket kön, läggning, nationalitet och allt sånt de är.

Emma:

mm. sant. kan du ge exempel när du hört såna kommentarer..? eller var?

Alex:

ute på stan och i skolan. men mest i skolan.

Emma:

ok

Emma:

händer det ofta?

Alex:

har inte hänt på ett tag, men när jag började på det gymnasiet jag går på nu så hände det nog minst en gång i veckan. nu kanske några gånger i månaden. det är nog inte kul att trakassera någon som inte bryr sig.

Alex blir alltså ifrågasatt upprepade gånger, detta för att omgivningen inte lyckas placera Alex inom ramarna för manligt eller kvinnligt. Här ger Eddie ett annat exempel från skolan:

Emma:

ok. du skriver att folk tycker att du betar dig som en grabb... är det något som de kommenterar?

Eddie:

speciellt lärare. Dom tycker att det är ok att killarna för vara gapiga men om jag säger till dom att dom har fel så tycker dom att jag ska sitta ner och vara tyst. jag har skinn på näsan. Och agerar ganska så stark. jag har bra hållning. det gör så att människor backar tillbaka.

Emma:

tycker du att lärarna behandlar dig annorlunda än killarna?

Eddie:

JA!

dom blir så förvånade om men höjer rösten som tjej. Usch

Den här gången är det lärarna som agerar och behandlar Eddie utifrån biologisk könstillhörighet. Detta är något som kritiserats från många håll, och bland annat Hilde &

Claezon beskriver det som inskränkande på ungdomars frihet att få vara sig själva (2005).

Det finns en bild av att homosexuella och genusöverskridare som utsätts för kränkningar bara består av *bögar som blir nedslagna av nazister på stan* (Tiby, 2006). Detta osynliggör andra former av grov homofobi, så som till exempel när tjejer som *avviker från könsnormer* blir utsatta. Faktum är att i över hälften av fallen känner de som utsätts och den som utsätter, varandra. Det är också långt ifrån i alla fall som trakasserierna sker på allmän plats. Intima arenor som t.ex. i skolan och det egna hemmet är vanligt förekommande (ibid.).

"Vänner"

Leo beskriver relationen till sina vänner:

Leo:

ja vet inte riktigt med dom.. för dom skojar oftast bort det.. och vissa försöker omvända mig.

Emma:

omvända. hur gör de då?

Leo:

dom ber mig ragga på killar istället.. för det blir lättare för dom att kunna festa med mig.. precis som om dom är rädda för något..

Emma:

m

Emma:

som om du skulle stöta på dem?

Leo:

ja precis..

Jag skulle vilja påstå att vännernas ifrågasättande av Leos sexualitet är en uppenbar och allvarlig form av homofobi. Den sker till vardags i till synes accepterande och "toleranta" sammanhang bland vänner och bekanta, i en miljö där jag antar att de flesta människor förväntar sig att känna sig trygga, sedda och accepterade. Vännerna utövar uppenbara påtryckningar för att försöka omvända Leo att leva som heterosexuell. Ambjörnsson pekar på hur viktigt det är för tjejerna i hennes studie att fungera i renodlat homosociala förhållanden, alltså vänförhållanden med andra tjejer, för att passera som tjejer (2004). Detta är något som ges uttryck för här, då vännerna uttrycker rädsla för att deras homosociala umgänge skall sexualiseras och inbegripa homosexuellt begär. Detta är ett exempel på att begreppet homosocialitet är användbart även mellan tjejer och inte bör vara förbehållet män och mansforskning. Leos vänner underkastar sig normer kring homosocialitet och övervakar gränserna för vad som är tillåtet.

Familj

Ambjörnsson visar på hur t.ex. upprepad kritik från föräldrar är ett tydligt exempel på maktutövning och ett sätt att införliva maktstrukturer (Ambjörnsson, 2006 sid.47). Detta görs genom att på olika sätt markera när ungdomarna går utanför normerna.

Emma:

får du kommentarer på ditt sätt att klä dig?

Alex:

[---] min pappa kommenterar mest det negativa. kan vara för han inte accepterar min läggning. min mor gillar inte att "byxorna hänger under rumpan" men tycker det är bra att jag har en egen stil. min släkt är mest nyfikna på varför jag valt att se ut som jag gör [---]

Emma:

ok. du skriver att din pappa inte accepterar din läggning...vill du utveckla...?

Alex:

han undviker all form av hbt.. liksom, han tycker att det är äckligt med folk som gillar människor av samma kön och tycker att alla "såna" borde dö. [---] när han fick reda på min läggning så sa han "jaha", gick ut ur rummet och pratade inte med mig som han brukade på en vecka.

Här kan vi se ett tydligt exempel på hur makt kan användas i ett försök att upprätthålla den heterosexuella matrisen (Rosenberg, 2002). Alex pappa uttrycker tydligt sina åsikter kring icke heterosexuella genom att säga att: "såna borde dö". När Alex berättade om sin sexualitet valde pappan att gå ut i rummet, och inte prata med sitt barn på en vecka. Alex säger senare i intervjun: "jag har valt att inte bo hos honom pga. hur han resonerar kring hbt". Alex har alltså "förlorat" en av sina föräldrar genom att göra kön och sexualitet på "fel" sätt.

Även Kim ger exempel på sanktioner från en förälder:

Emma:

ok... har någon försökt påverka vad du har på dig?

Kim:

ja många gånger, min mamma ville inte gå in i killaffärer med mig, hon tycker att de är pinsamt för folk frågar om jag är hennes son, hon brukade köpa handväskor och sådant till mig

Emma:

ok

Emma:

fortfarande?

Kim:

nej, jag har ingen kontakt med henne

Kims mamma försöker få Kim att se ut på ett annat sätt genom att t.ex. köpa handväskor till Kim. Även detta exempel visar på att göra kön på *fel* sätt kan få så allvarliga konsekvenser att familjemedlemmar tar avstånd från varandra. Även Inas familj använder påtryckningar för att försöka nå förändring i Inas sätt att vara och se ut.

Emma:

har du upplevt att någon har haft förväntningar på hur du ska vara (för att du är tjej)?

Ina:

jodå från många!! speciellt i beteendet i allmänhet!! i o med att jag är så "pojkgig" så har vissa i släkten och så försökt extra mycket med att försöka göra mig mer tjejig

Emma:

utveckla gärna

Ina:

som köper klänningar som dom vet jag aldrig kommer använda, tjatar om pojkvänner, barn, laga mat, städa och sånt!! visst laga mat o städa är ju helt okey!! de hör ju liksom till!! men det blir alltid jag som får tvätta och laga maten för att min bror säger att han inte kan!! o då får jag laga för att dom vuxna tycker att jag lika gärna kan göra det!!

Genom att prata med Ina om saker som förknippas med "kvinnliga" försöker de påverka Ina. Att prata om pojkvän är ju också ett sätt att osynliggöra Inas sexualitet. Vi kan även se att det anses som legitimt att inte kunna laga mat som biologisk kille, men inte för den som iscensätter maskulinitet. Ina ger exempel på en av de incidenter där släkten försökt införliva *könade normer* i förhållande till Ina:

Ina:

[---] mammas moster tvingade mig o mannekänga i klänning så att alla skulle kunna se "hur söt och flickig" jag såg ut!! men när jag sen fick ta av mig den så slängde jag den i soporna! o mamma skrattade bara!!

Ina berättar att hennes mamma skrattade åt händelsen och påvisade att hon stod bakom Inas val att klä sig som hon vill. Jag frågar hur släktingarna reagerade:

Ina:

[---] dom blev väl sårade och kränkta att jag inte accepterade presenten!! fast tror inte mamma sa nått om den gången!! men annars brukade jag bara säga det rakt ut!! o då kan jag tänka mig att dom tyckte jag var otacksam o så

Emma:

hm

Emma:

hur tänker du kring det?

Ina:

jadu jag tänkte väl inte så mkt på det!! om dom inte fattat det efter 7 år så får dom skylla sig lite själva!! men visst man hade väl kanske lite dåligt samvete!! men inte så mkt

Ina känner att hon får dåligt samvete för att släktingarna blir kränkta. Ina, som offer i situationen, blir utmålad som otacksam och släktingarna, förövarna, blir sårade. Jag upplever detta som högst motsägelsefullt. Flera av respondenterna beskriver sanktioner av varierande grader från familjen, samtidigt som jag upplever att de, eventuellt för att göra situationen hållbar, beskriver det som mildare än det egentligen är.

Leo och jag chattar kring sexualitet och eventuella reaktioner från omgivningen:

Leo:

ja.. det är många som reagerar på det. det anses ju inte "normalt"

Emma:

anses inte normalt... av vem då?

Leo:

mina vänner.. mina föräldrar.. min bror..

Leo:

[---] mina föräldrar har bett mig att inte prata om det med någon.. för det är skämmigt för dom att ha en dotter som är homosexuell..

Emma:

oj

Emma:

jobbigt

Leo:

nja. man vänjer sig. varje gång ja är hos någon släkting får ja ju inte vara mig själv..

Här kan vi se flera olika saker som äger rum. Leos omgivning använder sig av argumentet att homosexualitet inte är normalt. Genom att positionera sig så, upprätthåller de gränserna för den dominerande diskursen kring sexualitet, och visar på att det som avviker är mindre värt. Genom att peka ut något som onormalt stärks normens ställning (Rosenberg, 2002). Föräldrarna har bett Leo hålla tyst om sin sexualitet, då de uttrycker att de "skäms annars". Tystnaden som vi ser exempel på här är en påtaglig del av heteronormativiteten som ordning (Ambjörnsson, 2006). Genom att vara tyst om sexualiteten osynliggörs den heteronormativa ordningen (ibid.). Leo bekräftar ju också att uppmaningen att inte berätta följs, i alla fall i kontakt med slakten, vilket får till följd att Leo "inte kan vara sig själv".

Osynliggörande

Här nedanför visar Eddie på att själv ha osynliggjort sin egen sexualitet, för att inte sticka ut, falla utanför heteronormen och bli klassad som avvikare:

Eddie:

jag skojade om det. så ingen skulle fatta nått

Emma:

nu förstod jag inte riktigt....

Eddie:

men jag ville inte att folk skulle uppfatta mig som bi. så i stället gick jag runt och skojade om det. men nu är jag mer vuxen och känner andra som är det. så då kan man ju chilla lite.

Emma:

ok

Emma:

alltså vänner som inte är heterosexuella...?

Eddie:

jupp

Emma:

lättare att "chilla" med? Och du slipper skoja om det med dem?

Eddie:

nä jag slipper skoja med alla människor nu för tiden

Emma:

du kan vara mer den du är?

Eddie:

Jup

Eddie beskriver sig ha skämtat bort sin bisexualitet för att inte någon skulle ifrågasätta att Eddie inte befann sig inom ramarna för den normerande heterosexualiteten. Detta visar på heterosexualitetens dominerande ställning i samhället. Detta kan jämföras med Connells beskrivning av män som skämtar om homosexuella och homosexualitet för att påvisa sin egen hegemoniska ställning som heterosexuella (1996). Eddie pekar även på att *vara mer vuxen nu*, vilket bidrar till att kunna stå för att inte vara hetero. Detta är något flera av respondenterna nämner, att det blivit lättare att välja hur de vill se ut, och agera, ju äldre de blivit. Eventuellt kan kön och sexualitet i intersektion med ålder inta en starkare ställning.

"Avvikaren som måste förklara sig!"

När det gäller sexualitet är, som vi sett tidigare, den rådande normen heterosexualitet. Detta innebär att allt som hamnar utanför den måste förklaras (Rosenberg, 2002), medan normen uppfattas som given och därför inte i behov av förklaring (Lundahl, 1998).

Kim:

men den roligaste frågar som jag får dagligen är "hur har ni sex"

Emma:

roligaste?

Kim:

haha "roligaste"

Emma:

vad svarar du då???

Kim:

att dom får använda sin fantasi och att de inte är mycke annorlunda än heterosex, om inte ännu roligare o spännande

Kim:

överallt, så fort dom får reda på att man är gay typ

Emma:

really?

Kim:

ja ja kan få den frågan flera gånger i veckan

[---]

Emma:

oj

Kim:

jag tror alla på jobb har frågat o ganska många på fester och sånt

Emma:

hrm

Kim visar här tydligt exempel på att upprepade gånger behöva förklara, inte bara sin sexualitet, utan hur den faktiska sexuella praktiken ser ut. Detta för att normen skall bekräftas och framstå som rätt och naturlig (Rosenberg, 2002). Jag lyckas i intervjusituationen inte dölja min överraskning över att Kim blir ifrågasatt så ofta och öppet, då detta är ett fenomen jag hört talas om, men inte riktigt kunde tro existerade. Detta skulle i enlighet med Mulinari, eventuellt kunna bero på klassbetingade förväntningar (i Sjöberg 1999). Det finns inte på kartan att i mina umgängeskretsar diskutera dessa ämnen, medan det för Kim tycks vara "*vardagsmat*". Min utgångspunkt skulle även kunna jämföras med den samhällseliga bilden av bögar som sexualiseras och lesbiska som inte förknippas med sexualitet (Ambjörnsson, 2004). Medan Kims erfarenheter skulle kunna vara exempel på det Ambjörnsson visar på, att sexualiseringen av lesbiska är mer vanligt förekommande i arbetarklasskretsar (2004). Kims berättelse visar på en upplevd *rätt* från omgivningen att undersöka och ifrågasätta den som uppfattas som annorlunda. Frågan, "*hur har ni sex?*", skulle även kunna ses som ett sätt för omgivningen att visa på, och ge belägg för, diskursen om "*kvinnor som sexuellt passiva objekt för männens begär*" (Connell, 2002). Detta ifrågasättande skulle samtidigt kunna ses i enlighet med myten *att det inte går att ha sex om det inte finns en manlig kropp involverad*.

Samhället

Frank visar exempel på att det *pratats bakom ryggen*:

Frank:

Det har säkert pratats om det i det samhället jag bodde i. Men aldrig upp i mitt fejs. [---]

Frank har tidigare berättat om sin bakgrund i ett litet samhälle, och hur det är lättare att bo i en större stad nu. Samtidigt som detta berör svensk landsbygd skulle det kunna jämföras med vad Halberstam beskriver i *In a Queer time and Place*, om inskränktheten, rasismen och homofobin som ofta återfinns på den amerikanska landsbygden i motsats till öppenheten som återfinns i vissa stadsdelar i en del större städer (2005).

Troy berättar om erfarenheter av våld:

Troy:

[---] samhällen idag har en ganska dålig bild om homosexuella.

Emma:

ok

Emma:

hur tycker du att den bilden ser ut?

Troy:

den är väl ganska dålig, känner några bögar som har blivit nerslagna på grund utav att dom är bögar. även gay tjejer..

Homofobiska hatbrott kan ses som det mest våldsamma uttrycket för homofobi (Dahl, 2005). I min mening är det viktigt att benämna det som homofobiska hatbrott, och inte hatbrott mot homosexuella. Om vi säger att personerna utsätts p.g.a. att de är homosexuella lägger vi skulden och orsaken till våldet på offret. De som utsätts för homofobiska hatbrott,

utsätts för att andra har fördomar om människor med annan sexuell läggning än hetero. Jack har själv råkat ut för våld, pekats ut som avvikande på stan och trakasserats över Internet.

Emma:

får du kommentarer på hur du klär dig?

Jack:

Det är inte mycket på kläderna dom gnäller över egentligen... Utan mer för att ja ser "Maskulin" ut.. Många Nazister o även andra killar har gnällt o klagat mycket om det [---] mest random folk på stan som pekar o har sig, eller skriver på internet

Emma:

har du råkat ut för mer än bara "gnäll"?

Jack:

Jo, blivit slagen o även hotad

Emma

Jobbigt...

Jack:

Jo det svider..

Anmälda brott med homofobiska motiv har stegrat de senaste åren (Tiby, 2006). Våldet används för att skrämja och blir normbestämmande. Det blir ett sätt för homofober att försöka upprätthålla både den i samhället rådande heteronormativiteten, men även de genusnormer vi har att förhålla oss till (Dahl, 2005). Att våld p.g.a. *brott mot genusnormer* förekommer kan vi se exempel på ovan där Jack berättar om att ha blivit slagen p.g.a. sitt "maskulina" yttre. Då detta slag av homofoba brott, till skillnad från t.ex. brott mot män som klär sig i vad som anses vara *kvinnokläder*, inte talas om som förekommande i samhället, förblir de osynliga. Det är extra viktigt att se att de, och andra mindre synliga former av hatbrott, förekommer, för att kunna bekämpa dem.

Omvärldens införlivande av normer

Halberstam pekar på att de normer som framför allt tjejer i tonåren har att ta hänsyn till är ytterst begränsande (1998). Hon kallar tonårstiden för flickor i vår västerländska tradition en tid av tillrättaviselse och ger exempel från sin egen uppväxt: "*I personally experienced adolescence as the shrinking of my world*" (sid.267, ibid.). För unga killar innebär ungdomstiden en tid när de skall hitta sin styrka och lära sig ta makten, medan den för tjejer innebär att de skall lära sig "sin plats" som den mjuka, lugna och duktiga kvinnan (ibid.). Jag anser att respondenternas disparata erfarenheter av att bli tillrättavisdade skulle kunna ses som illustrationer av de utmaningar unga tjejer utsätts för generellt.

Hur förhåller ungdomarna sig till omgivningens reaktioner och förväntningar?

Jag bryr mig (inte alls)

Kim återger en händelse när familjen försöker förändra:

Emma:

får du kommentarer på hur du klär dig? T.ex. av familjen eller släkten?

Kim:

hahah ja alltid

Emma:

kan du ge exempel?

Kim:

"jasså är de modernt för tjejer o ha slips nu", "dra upp byxorna", eller så har dom köpt presentkort på nån tjej affär eller nått sånt

Emma:
ok
Emma:
nån speciell situation som du kommer ihåg?
Kim:
på släktmiddag hos min pappa som inte vet om att jag är gay
Emma:
ok
Kim:
de där men slipsen då
Emma:
ok
Emma:
vad tänker du kring det?
Kim:
att ja inte direkt bryr mig, jag klär mig som jag gör o jag trivs med det

Kim visar här hur sexualitet skapas sida vid sida med könsskapandet. Jag tolkar det som att Kim menar på att pappan "som inte vet att Kim är gay" inte skulle uttala sig likadant kring Kims kläder ifall han visste. På så vis knyts könsskapandet ihop med sexualiteten. Kim säger sig inte heller bry sig (direkt). Leo återger också ett händelseförlopp där slakten interagerar och stävar efter att bevara gränserna för vad som är tillåtet uppförande för en tjej:

Leo:
ja. av många. dom flesta ber mig att klä mig som en tjej. för jag är tjej. och mina släktingar ber mig bli lite mer kvinnlig.
Emma:
ok
Emma:
kan du komma ihåg något speciellt tillfälle...?
Leo:
ja för några månader sen så sa min mormor till mig att ja skulle klä mig bättre och inte skämma ut slakten på det sättet att klä mig som en grabb.
Leo:
så det är oftast inga bra kommentarer.
Emma:
hur kändes det?
Leo:
jag blev sårad såklart. det är ju inget man vill höra precis.
Emma:
noup
Emma:
... sa du att du blev sårad?
Leo:
till min mormor?
Emma:
ja
Leo:
nej. jag sa bara att ja skulle försöka bättra mig så dom slapp skämmas för mig.
Emma:
ok
Emma:
vill du "förbättra" dig som du kallar det?
Leo:
nej. jag trivs som jag är. jag sa det bara för att det var vad hon ville höra. men jag kommer aldrig ändra mig.

Leo berättar ovan både om att känna sig *sårad* och samtidigt om att *aldrig ändra sig* p.g.a. omvärldens påtryckningar. Leo använder sig, likt många av respondenterna, av *den*

oppositionella positionen (Wikström, 2007) genom att vara medveten om omvärldens förväntningar utifrån könstillhörighet, och samtidigt bryta mot dem.

Styrka

Wasshede visar på hur hennes respondenter i *"Den lesbiska kroppen"* inte upplever sig som utsatta eller offer (även om många utsätts), utan istället som starka (Bang nr." 1998). Hon reflekterar över att många lesbiska kvinnor idrottar, för att bygga upp en fysisk styrka vilken inte förknippas med rollen som kvinna. Detta är ett sätt, menar Wasshede, att förpassa den passiva kvinnorollen, och inta en position som *stark, aktiv och maktfull* (ibid. Sid.20). Troy berättar om att ha upplevt omvärldens kommentarer:

Troy:

folk får tycka som dom vill, jag bryr mig inte. jag står på mig.

Troy:

absolut, ingen har lyckats bryta ner mig än och dom lär inte lyckas heller.

Vi fortsätter att chatta kring styrka och Troy berättar om att ha hittat en slags *inre styrka*, i att ha lyckats stå emot så länge. Robin berättar under uppsatsens gång om att ha stöd från omgivningen: *"de är så himla medvetna om att jag gått min egen väg"*. I citaten som följer diskuterar Robin omgivningens reaktioner och sina egna reaktioner på dem.

Robin:

när ja gick i skolan så tog min klass det utan problem.. är inte så vanligt att vara Gay här, så många blev ju lite skakade, men inga problem liksom! Vissa killar [---] höll på som bara den.

Emma:

ok

Emma:

höll på som i...?

Robin:

uttryckte sig för att verka häftiga

Robin:

men det är såna människor man skrattar åt idag!

Emma:

ok... du tycker inte att det är jobbigt?

Robin:

nej! för jag tycker det bara är allmänt omoget och trångsynt om man inte kan låta människor vara sig själv! jag har ju inte blivit en annan människa på insidan bara för att jag valt att vara med tjejer istället för killar!

Robin berättar ovan om att inte bry sig om vad som sägs. Det känns som om Robin lägger fokus på de positiva upplevelsena. Robin berättar att *klassen i skolan tagit det ok att Robin är gay*, men nämner att *"vissa killar höll på som bara den"*. Jag frågar vidare:

Emma:

orkar du ge exempel på hur de uttryckte sig?

Robin:

om du vore den sista "tjejen" på jorden skulle ja inte stoppa min kuk i dig. tex! massa sådant

Robin ger exempel ovan på en, av antagligen otaliga, obscena saker som andra elever sagt. Genom att peka på omogenheten hos dem som uttalar sig uttrycker Robin en attityd av att inte bry sig om de kränkande uttalandena. Robin placerar sig i en motdiskurs, genom att iscensätta kön enligt en manlig norm, när det som förväntats är en kvinnligt iscensättande, vilket tycks uppröra främst killarna i omgivningen.

"Kul"

Troy återger några tankar kring att bli "tagen för att vara kille":

Emma:

blir du "tagen för" att vara kille?

Troy:

haha, ja hör det varje dag ..

Emma:

oki

Emma:

vad tänker du kring det?

Troy:

det är faktiskt ganska roligt, eftersom att jag har ganska mycket tjejdrag i ansiktet, men dagens samhälle håller på att gå åt andra vägen.

Emma:

hur menar du då?

Troy:

asså dagens folk ser ju inte vad som är bak och fram på en häst längre, *hoppas du förstår uttrycket* Är man tjej då ska man ju se ut som en tjej, men toppar och tajta jeans, och killar ska vara mer grabbiga...

Troy verkar tycka att det är *komiskt* att passera som kille, då det är enbart kläderna som gör det, fast Troy uttrycker sig ha "tjejdrag i ansiktet". Halberstam diskuterar att genom att kontinuerligt bli misstagen för att vara kille, eller *passera som kille*, kan personens identifikation med maskulinitet öka (1998). Även Kim ger exempel på sätt att förhålla sig till omvärldens tolkningar:

Emma:

blir du "tagen för att vara kille"?

Kim:

hahah ja MÅNGA gånger, nästan alltid

Emma:

ok

Emma:

vad tänker och tycker du om det?

Kim:

ibland är de väldigt kul, att säga "hörredu jag är en brud" men ibland ganska jobbigt men oftast bryr jag mig inte, jag klär mig ju som jag gör

Kims sista mening kan tyckas ganska motsägelsefull: *ibland är det väldigt kul att tolkas som kille, ibland ganska jobbigt, men oftast bryr sig Kim inte*. Denna ambivalens skulle kunna tyda på att det kan variera från situation till situation om det är jobbigt eller inte att tolkas som kille av omvärlden. Kims uttalanden visar också på hur lite som behövs för att inte passa in i de dikotoma kategorierna man och kvinna. Vidare kan vi se att omvärldens tolkningar ständigt måste korrigeras av respondenterna. Kim ger exempel på detta med orden "hörre du jag är en brud". Samtidigt som Kim visar omvärlden att det går att göra kön på ett sätt som bryter mot normerna, visar Kims uttalande på hur starka gränserna är, och att det i samhället bara finns två accepterade positioner – man *eller* kvinna.

Ilska & ledsamhet

I citatet nedanför har Leo just berättat om vänner som försöker omvända Leo att bli hetero:

Emma:

hur reagerar du när dina vänner skämtar bort din sexualitet... eller föreslår att du raggar på killar istället?

Leo:

ja säger till dom att jag är som jag är.. och jag ber inte dom ragga på tjejer för det skulle bli lättare att umgås med dom.. sen säger jag.. alla får vara som dom vill..

Emma:

mm

Emma:

känslor?

Leo:

ja blir ibland sur.. och ibland blir ja väldigt ledsen och går där ifrån..

Leo (och flera andra av respondenterna) beskriver flera gånger under intervjun om att bli ledsen eller arg, när omvärlden uppträder homofobt.

Ambivalens

I citaten som följer visar Eddie på hur omgivningen istället för att använda sig av negativa kommentarer för att uppnå förändring hos Eddie använder sig av positiva uttalanden. Detta är en strategi som eleverna i Ambjörnssons avhandling använder sig av (2004). De uppmuntrar alla steg som tas i riktning mot de rådande skönhetsnormerna (ibid.).

Emma:

och de andra eleverna, kommenterar de hur du klär dig?

Eddie:

dom vågar inte kommentera så mycke. men när dom gör det så blir det typ så här " åå va fin du skulle bli i den där klänningen"

Eddie:

det känns som tjejerna är lite avundsjuka på mig för att jag vågar stå för den jag är

Eddie:

eller dom kommenterar mycke vilken frisyra jag har [kort hår min anmärkning]

Emma:

vad tänker du kring det (att de kommenterar)?

Eddie:

jag tänker inte så mycke. dom får la ha sina åsikter. dom är rädda för det okända.

Emma:

ok

Emma:

så det är inte jobbigt eller så?

Eddie:

jo.. vissa dagar när man inte pallar med att dom håller på med dom kommentarerna. men om man sticker ut så får man ta smällarna ibland.

Eddies resonemang får här stå som exempel på en växling som jag upplevt att nästan alla respondenterna visar på. Växlingen mellan att *inte bry sig* om vad andra tycker och tänker och samtidigt tycka att *det är jobbigt*. Samtidigt positionerar sig Eddie inom ett tänk att den som sticker ut från normerna får acceptera "smällar ibland". Detta skulle kunna ses som att Eddie intar *den förhandlande positionen* (Wikström, 2007) genom att förhålla sig till den dominerande diskursen, och godta att de som positionerar sig utanför normerna tillrättvisas, och samtidigt anta en alternativ position, genom "att sticka ut" och inte införliva sig i normerna.

(O)medvetenhet

Alex påvisar vid flera tillfällen insikt i de dominerande diskurserna och deras ställning, men väljer i enlighet med *den oppositionella positionen* att ta avstånd från den genom att positionera sig inom en motdiskurs (Wikström, 2007).

Emma:

du skrev förut att du förändrade din stil... var det något du bestämde dig för?

Alex:

ja. men det kom gradvis. kände att jag behövde som.. "slå mig fri" eftersom att det sista jag gjorde var att trivas i tigha byxor och uringade linnen. så, ja. det var medvetet.

Emma:

minns du sista gången du hade kjol på dig?

Emma:

(om du haft det)

Alex:

haha. jag har det för skojs skull ibland, men seriöst var det väl, ett år sedan eller två.

Emma:

ok

Emma:

kändes det ok då?

Alex:

nepp

Emma:

ok

Emma:

men du valde det själv?

Alex:

japp

Emma:

ok

Emma:

why?

Emma:

(alltså, jag menar inte att provocera...)

Alex:

nej förstår det.

Alex:

jag vet inte. styrdes väl för mycket av det där "hur en tjej ska vara" liksom. och vågade inte ha egna åsikter på hur jag skulle klä mig.

Emma:

yup...

Emma:

Och nu?

Alex:

nu känner jag min mer som mig själv, och inte som någon som någon annan bestämt att jag ska vara, typ.

Här är en intressant dialog, där Alex först påpekar medvetenheten bakom sitt sätt att vara och klä sig, och sedan ger exempel på hur det var innan valet. Alex visar också en insikt i att vi *gör kön*, inte *är*, i enlighet med ett butleristiskt tänk (Ambjörnsson, 2006). Foucault visar på att normalisering är kopplat till makt och hur vi i samhället i dag följer normer av rädsla för att inte passa in (ibid. sid.46) vilket Alex sätter ord på.

En annan sådan norm, som Ambjörnsson beskriver i sin avhandling (2004), är normen kring kroppsbehåring. Hon ger flera tydliga exempel på att tjejer som t.ex. inte rakar benen beskrivs som äckliga (ibid.). Jag ser denna norm just som en sådan som Foucault beskriver som en vi följer av rädsla för att bli klassade som avvikare. Foucault beskriver hur vi följer dessa förväntningar, inte p.g.a. att vi befinner oss under hot, utan att vi ständigt uppmuntras att tro att vi blir "*mer värda*" om vi följer dem (ibid.).

I följande citat får vi ta del av några av Troys tankar:

Emma:

köper du mest kläder på herr eller damavdelning?

Troy:

[---] det brukar oftast blir på herr..

Emma:

öki. hur ställer du dig till att raka benen eller inte?

Troy:

är ganska feminin, så jag rakar benen ja.

I enlighet med samhällets bild av feminitet väljer Troy att raka benen. Detta skulle kunna ses som en *förhandlande position* (Wikström, 2007) – Troy förhåller sig till den dominerande diskursen att tjejer bör raka benen för att uppfattas som feminina, samtidigt som diskurser kring hur killar skall vara, enligt samhällets normer, följs. Detta blir vad Wikström kallar en *både-och-position* (sid.76, ibid.).

I stycket som följer har Leo just berättat att det är viktigt att raka sig på benen, och jag frågar:

Emma:

för att det är snyggt?

Leo:

ja det är snyggt. och mer hygieniskt tycker ja..

Här kan vi se en bild av hur samhällets normer fungerar just normerande. Det är ju just det vi ständigt lär oss genom t.ex. media att det är fräscht att vara rakad, i motsatsförhållande till att det är ofräscht att vara orakad. Även om några av respondenterna, i enlighet med en *motståndsdiskurs*, väljer att inte raka benen och armhålorna dominerar ändå tankar kring att ha svårt för den egna kroppsbehåringen och det är skönare och snyggare att raka sig.

Det skulle kunna ses som att flertalet av respondenterna intar *Den dominerande och hegemoniska positionen*, genom att de låter den dominerande diskursen, att tjejer skall raka sig, bestämma normerna för hur de skall positionera sig. I det här fallet innefattas de, mer eller mindre omedvetet, av diskursen (Hall enligt/och Wikström, 2007). Ambjörnsson beskriver i sin avhandling hur kroppsbehåring fungerar som en *särskiljande praktik* genom att klart och tydligt visa på vad som är accepterat för tjejer respektive killar. Tjejer måste absolut raka benen, medan killar absolut inte får göra det (2004). Eddie, däremot, motsätter sig både normen att killar inte får raka benen och att tjejer skall raka benen:

Emma:

vad tycker du om hår på benen?

Eddie:

om man trivs med det så är det ok. om killar vill raka benen så varför inte.

Emma:

och tjejer?

Eddie:

men det finns ju fan bara reklam på att tjejer ska raka sig på benen.

Eddie:

jag tycker att det är ok

Eddie:

att ha hår på benen

Eddie intar *den oppositionella positionen* (Wikström, 2007) och visar genom sina uttalanden på insikt i samhällets normer kring kroppsbehåring, och hur t.ex. media införlivar dessa normer i vårt tänk. Vidare positionerar sig Eddie inom en motdiskurs, att alla, killar som tjejer, får välja om de vill raka bort sitt kroppshår eller inte.

Normfrihet

Jag upplever att respondenterna mer eller mindre medvetet använder sig av olika taktiker för att vända den *ofrivilliga offerpositionen* till att *inte vara offer*. Ambjörnsson redogör för Lynn Davies resonemang, att de som *"så att säga förbrukat sina chanser att framstå som normala, fanns det ingen anledning för dem att söka leva upp till lärarnas, föräldrarnas och vuxenvärldens krav på konformism"* (sid.298, 2004). Även om denna beskrivning egentligen härrör från hur de mest problematiska tjejerna med arbetarklassbakgrund fick större handlingsutrymme genom att fortsätta uppfattas som problematiska (ibid.) ligger det något i detta resonemang. Genom att inta, och bibehålla, en position inom en motdiskurs, som ickeheterosexuellt gångbar och avvikande från könsnormer, kanske det finns möjlighet att uppnå frihet att i stort sett *"vara hur knäpp som helst"*. Ambjörnsson ger exempel på att den som positionerar sig utanför den heterosexuella begärsmarknaden delvis kan slippa införliva samhällsnormer kring kön (Ambjörnsson, 2004).

De los Reyes & Mulinari pekar på hur någon genom t.ex. könsöverskridande praktiker kan förändra individens maktposition samtidigt som detta inte förändrar den hierarkiska ordningen på samhällsnivå (sid 40, 2005). Även om maktpositionen delvis förskjuts genom överskridandet, skulle det vara för enkelt att säga att den styrka som respondenterna uttrycker beror på positionen i enlighet med kvinnlig maskulinitet. Män som uttrycker maskulinitet har en högt stående ställning i samhället, men detta innebär inte att kvinnlig maskulinitet innehar samma ställning. Detta då respondenterna hamnar i en *avvikarposition*, där de genom intersektionen kön och sexualitet innehar en underordnad ställning i båda.

Genom att underminera de rådande normerna, och påvisa att de inte är enhetliga, kan vi bidra till förändring på samhällsnivå (Butler enligt Ambjörnsson, 2004) Butler pekar på att dessa subversiva handlingar måste upprepas för att få fotfäste (ibid.). Jag anser att denna upprepning både sker i varje persons liv, men jag tänker mig även att genom att se andra tjejer som uttrycker maskulinitet blir det lättare att inta en sådan position själv. Respondenterna använder sig bl.a. av internet för att bygga kontakter och kommer där i kontakt med andra som t.ex. identifierar sig som grabbiga, vilket eventuellt kan fungera som ett sätt att se nya positioner som möjliga.

Diskussion

Det påstås att vi håller på att få ett öppnare klimat i Sverige, både när det gäller åsikter kring HBT, men även när det gäller särskiljandet av tjejer och killar. Samtidigt kan vi se att fler homofoba hatbrott äger rum (Tiby, 2006) och att särskiljandet av killar och tjejer är väldigt närvarande i både daglig praxis, inom skolan och fältet för socialt arbete. I en undersökning som gjordes 2007 kring attityder till barns kläder svarade 87,8% att de *inte* tyckte att det var ok att klä pojkar mellan 1 och 2 år i rosa kläder (Metro 22/4 2008). Bergdahl skriver i efterordet till "*Manlighetens omvandlingar*" att många tror att vi kommit längre än vad vi faktiskt har gjort när det gäller jämställdhet i Sverige (Johansson red. 2005). Vi har en lång väg kvar att gå, och det är angeläget att vi gör allt vi kan för att belysa ojämlikheter och påverka för att nå förändring (ibid.).

Jag vill påstå, att psykoanalysen fortfarande präglar samhället, men kanske än mer intensivt det sociala arbetets sfär. Så länge vi låter den vara oproblematiserad får vi dras med t.ex. stereotypa könsroller, där olikheter betonas, och kärnfamiljen som den (enda och) ideala familjebilden. Vi befinner oss i ett samhälle där normerna vi har att förhålla oss till är oräkneliga. Detta gör att vår rörelsefrihet inskränks och vi måste kämpa för att få vara och leva som vi önskar. Jag anser att det är oerhört viktigt att kämpa för att synliggöra de maktstrukturer och utanförskap som omger oss. Inte minst inom det sociala arbetsfältet. Vi pekar ständigt ut människor som *de andra*, de avvikande. Vi behöver se oss omkring och införskaffa de verktyg som behövs för att ifrågasätta alla "*vi och dem*" kategorier som finns i samhället. Vi måste lära oss att se människor som individer, istället för att stereotypifiera utifrån kategorier som t.ex. klass, kön, sexualitet eller etnicitet.

Queerteorin öppnar upp för att ifrågasätta normer som ofta tas för självklara och naturliga. Jag vill hävda att normer är förtryckande för alla i samhället, och jag hoppas att jag genom att visa exempel på intensifierade normer kunnat synliggöra hur de tar sig uttryck. Jag hoppas att jag har kunnat visa att de olika sätten som respondenterna tillrättavisas på är många och arenorna likaså. Ungdomar utsätter varandra, föräldrar förtrycker och skolan införlivar könsnormer. Samtidigt har ungdomarna i uppsatsen uttryckt en oerhörd styrka. En tilltro till att alla är lika mycket värda och att alla får vara som de vill. Ungdomarna jag har intervjuat representerar inte alla tjejer som konstruerar kön på ett sätt som går utanför normen. De bidrar till att visa på möjliga sätt att vara, se ut och agera på. Jag hoppas att jag, med deras hjälp, lyckats ifrågasätta förgivet tagna sätt att konstruera kön på och kunnat bidra till att öppna upp för nya möjligheter.

Som vi kan se omkring oss i samhället, men även hos respondenterna, har normer kring t.ex. kroppsbehåring satt sig djupt. Så djupt, att brott mot normen uppfattas som obehagliga och rent äckliga. Jag vill påstå att detta är ett exempel på att normer är skapade i tid och rum. För 20 år sedan var den hårlösa normen faktum i USA, men ännu inte införlivad här. Om vi ser att normerna är skapade, öppnar det också för möjligheten att omskapa.

Genom att vi bryter mot de normer och förväntningar som riktas mot oss, menar Butler att vi kan bidra till att förändra dem (Rosenberg, 2002). Butler påpekar dock att alla brott mot diskurser inte möjliggör förändring utan att det krävs en viss medvetenhet. För att dessa "*diskursbrott*" ska få riktig styrka krävs större öppenhet för dessa brott, men kanske framför

allt en medvetenhet som både tydliggör och synliggör dem som alternativa sätt att vara på istället för som avvikelser (Mattsson, 2005).

Jag vill uppmuntra alla sätt att omdefiniera kategorier på, och i enlighet med Halberstam tycker jag att det är viktigt att öppna upp för att se *kvinnlig maskulinitet* som en möjlighet och tillgång (1998). Halberstam poängterar att hennes skrivande är “[---] a seriously committed attempt to make masculinity safe for women and girls” (sid.268). Jag vill, i enlighet med henne, slå ett slag för den kvinnliga maskuliniteten som en potentiell position. Respondenternas erfarenheter visar på att rädslan för kvinnlig maskulinitet är stor i samhället, så stor att den till och med får familjemedlemmar att ta avstånd från varandra. Halberstam pekar på hur skadligt det är, inte bara att peka ut människor som avvikare, men även att införliva femininet tidigt hos barn. Hon ger exempel på hur detta görs, bland annat genom att ifrågasätta tjejer som ägnar sig åt hälsosamma sporter och aktiviteter som tillskrivs killar. Hon, och jag med henne, hävdar att tjejer skulle må bättre av att få tillgång till fler av killarnas arenor. I min mening förkroppsligar unga tjejer ofta de normer och ideal som återfinns i samhället. Det är otroligt fokus på att vara duktig, vacker och smal, och många lider av *”ätstörningar”*, *”självskadebeteende”* och andra *”stressrelaterade symptom”*. Halberstam beskriver det som: *”Perhaps femininity and its accessories should be chosen later on, like a sex toy or a hairstyle”* (sid.269).

Av tidsbrist har intersektionaliteten hamnat i bakgrunden i mitt arbete. Då jag anser att det är ytterst viktigt att se till hur olika förtryckande strukturer interagerar med varandra skulle jag gärna forska vidare kring hur kön görs i intersektion med t.ex. vithet och klass. Det finns även många olika sätt, mer eller mindre synliga i samhället, att falla utanför heteronormen på. Även här ser jag potential för fortsatt forskning, t.ex. kring samhällets syn på de som väljer att älska, och vara känslomässigt involverad med, fler personer än en samtidigt.

Ulrika Dahl radar i sin rapport (2005) upp luckor i svensk forskning om heteronormativitet och homofobi. Bland flera viktiga forskningsinriktningar nämner hon studier av hur heteronormativt och homofobiskt språk konstrueras och används. Även detta är något jag ser som viktigt att lyfta fram. CWLA Best Practice Guidelines framhåller att skämt kring sexuell läggning och genusuttryck över huvudtaget inte skall accepteras (2006). Även om det bara är *”på skämt”* skapas föreställningar om vad som är accepterade sätt att vara och agera på. Fördomar cementeras genom talet och dessa fördomar upplevs oftast inte som otrevliga för dem som skämtar utan för dem det skämtas om (Mattsson, 2005). Jag skulle även uppmuntra till skapandet av ett liknande dokument, som det CWLA sammanställt, för svenska förhållanden.

Media har en självklar ställning i samhället idag, och jag skulle gärna studera hur samhällsnormer kring kön och normalitet tar sig uttryck i media som riktar sig främst till ungdomar. Media är också ett bra sätt att nå ut till människor, och Gilje & Grimen pekar på att det är upp till forskarna att se till att forskning införlivas i massmedia på ett sätt som forskarna kan stå för (1995). Jag tror generellt på en ökad kommunikation och öppenhet mellan det sociala arbets- och forskningsfältet och media.

Avslutningsvis låter jag Tiina Rosenberg sätta ord på mina tankar: *“Det vore på tiden att anpassa normerna efter människorna, I stället för att tvinga människor in I kategorier som inte fungerar för dem”* (sid. 15, Rosenberg, 2002).

Referenser

Ambjörnsson, Fanny (2004) *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront

Ambjörnsson, Fanny (2006) *Vad är queer*. Stockholm: Natur och Kultur

Carlsson, Emma och Petersson, Lisa (2006) *Ungdomar eller "jobbiga tjejer" och "raka killar"? En undersökning om vad personal i mellanvård har för föreställningar om kön*. B-uppsats Institutionen för socialt arbete Göteborgs universitet

Connell, Robert.W. (1996) *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos

Connell, Robert.W. (2002) *Om Genus*. Göteborg: Daidalos

CWLA (2006) *Best Practice Guidelines*,
(<http://www.lscsf.org/publications/bestpracticeslgbyouth.pdf>)

Dahl, Ulrika (2005) *"Det viktigaste är inte vad extremisterna tycker utan vad den stora majoriteten gör"*. Stockholm: HomO och Forum för levande historia

de los Reyes, Paulina och Mulinari, Diana (2005) *Intersektionalitet. Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö: Liber

Daneback, Kristian (2006) *Love and sexuality on the internet*. Göteborg: Göteborgs universitet

Gilje, Nils och Grimen, Harald (1995) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos

Halberstam, Judith (1998) *Female Masculinity*. Durham and London: Duke University Press

Halberstam, Judith (2005) *In a Queer Time and Place*. New York: New York University Press

Hammarén, Nils (2008) *Förorten I huvudet. Unga män om kön och sexualitet i det nya Sverige*. Stockholm: Atlas Akademi

Hilte, M. och Claezon, I. (2005) *Flickor och pojkar på institution: Ett könsperspektiv på vården av ungdomar*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset.

Johansson, Helena (2006) *Brist på manliga förebilder: dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborg: Göteborgs universitet

Johansson, Thomas (red.) (2005) *Manlighetens omvandlingar. Ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter*. Göteborg: Daidalos

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red.)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Lundahl, Pia (1998). *Lesbisk identitet*. Stockholm: Carlssons

Mattsson, Tina (2005) *I viljan att göra det normala: En kritisk studie av genus perspektivet i Missbrukarvården*. Malmö: Égalité

Metro, 22/4, 2008

Mulinari, Diana (1999) "Vi tar väl kvalitativ metod – det är så lätt" i Sjöberg, Katarina (Red.) *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Student litteratur

Neumann, Iver B. (2003) *Mening, Materialitet, Makt: en introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur

Nordin, Marie (2002) *Inte som en tjej, Transerfarenheter och transidentiteter* C-uppsats i genusvetenskap, Södertörns högskola

Rosenberg, Tiina (2002) *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas

Socialstyrelsen (2004) *Sexuell läggning och bemötande i socialtjänsten*. Stockholm

Statens folkhälsoinstitut (2005) *Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation* (http://www.fhi.se/upload/ar2005/uppdrag/uppdraghbt_a200519_0512.pdf)

Spivey, CA, Swann SK, Child no.6 Adolescent Social Work Journal, 2004 Dec; 21:629-646.

Tiby, Eva (2006): *En studie av homofoba hatbrott i Sverige*. Stockholm: Forum för levande historia

Ungdomsstyrelsen (2007) *FOKUS07, En analys av ungas hälsa och utsatthet* (http://www.ungdomsstyrelsen.se/butiksadmin/showDoc/4028e595169f7e9601169f7f04760002/Fokus_07.pdf)

Vetenskapsrådet: *Forskningsetiska principer, inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab (www.vr.se)

Wasshede, Cathrin (1998) "Lesbiska Kroppar". Bang nr.2, 1998

Wasshede, Cathrin (2005) "Skägg och kjol? Unga aktivismän om maskulinitet och femininitet" i Johansson (red.) *Manlighetens omvandlingar. Ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter*. Göteborg: Daidalos

Wasshede, Cathrin (2008) "Fotboll, falukorv och öl eller kjol och hårspännen". Fronesis, nr. 25-26.

Wikström, Hanna (2007) *(O)möjliga positioner Familjer från Iran & postkoloniala reflektioner*.
Göteborg: Göteborgs universitet

Bilaga nr 1

Rekryteringsbrev

Hej,

Jag studerar socialt arbete på Göteborgs universitet. Jag håller på att skriva min examensuppsats, och jag vill undersöka hur ungdomar uppfattar normer kring sexualitet och kön. Jag har kontaktat dig, då jag hoppas att du vill ställa upp på en intervju. Min tanke är att göra intervjuerna över MSN messenger.

Om du är intresserad, svara gärna på QX eller maila mig på uppsats.nu@hotmail.com, så kan vi boka in en tid som passar dig. Du kan givetvis även höra av dig om du har frågor.

Självklart kommer du vara helt anonym. Du kan välja att inte svara på alla frågor och när som helst bestämma dig för att avbryta intervjun.

Med vänliga hälsningar,
Emma Carlsson

Bilaga nr 2

Intervjuguide

Introduktion /"small talk"

Hur gammal är du?

Vad är din huvudsyssla (t.ex. gymnasium)?

Hur har du växt upp - på landet/ förortsmiljö/i mindre eller större stad?

Vad arbetar de vårdnadshavare/föräldrar du växt upp med?

Samhällets könsnormer i förhållande till respondenterna

Har du någon gång blivit tagen för att vara kille?

Du beskriver dig själv som grabbig på QX. Hur tänker du kring det?

Har du upplevt att någon har eller har haft förväntningar på hur du skall vara /klä dig osv.?

(om ja-) hur tänker du kring det?

Hur tänker du kring att ha hår under armarna och på benen?

Hur gillar du att klä dig?

Var köper du mest kläder herr eller damavdelning...?

Får du kommentarer på ditt sätt att klä dig?

Av familjen?

I skolan?

(Hur tänker du kring det?)

Hur tänker du att samhällets bild av en tjej ut?

Hur tänker du kring att tjejer förväntas se ut/klä dig på ett visst sätt?

Och vara på ett visst sätt?

Sexualitet

Hur skulle du beskriva din sexualitet?

Har du vänner som också är...?

Är det viktigt?

Hur reagerar du när någon skämtar (nedlåtande) om homosexuella som grupp?

(Händer det att någon kommenterar din sexualitet?)

Hur tänker du kring att de flesta i samhället förväntar sig att alla är heterosexuella?

Avslut...

Tycker du att det är viktigt att det finns speciella ställen att gå till för ungdomar som inte är hetero? T.ex. ungdomsgårdar?

Har du förslag på ett fingerat (påhittat) namn som jag kan kalla dig i uppsatsen?

Är det ok om jag mailar dig för att förtydliga något?